

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

Магістр

(назва освітнього ступеня)

на тему: Шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи діяльності
органів місцевого самоврядування, на прикладі Козлівської селищної
об'єднаної територіальної громади

Виконав(ла): студент(ка) 6 курсу, групи БАМ-61
спеціальності 281 – Публічне управління та

адміністрування

(шифр і назва спеціальності)

(підпис)

Чудик М.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник

(підпис)

Зяйлик М.Ф.

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

(підпис)

Галушак М.П.

(прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис)

Кирич Н.Б.

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

Нагорняк Г.С.

(прізвище та ініціали)

Тернопіль

2020

АНОТАЦІЯ

Тема роботи: «Шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування, на прикладі Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади»

Магістерська робота: 96 с., 10 рис., 35 табл., 4 додатки, 48 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – процес формування матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад.

Метою роботи є дослідження шляхів підвищення ефективності використання матеріальних та фінансових важелів у діяльності органів місцевого самоврядування та окремої громади.

Предметом дослідження є теоретичні і прикладні засади управління процесом зміцнення матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування.

Наукова новизна роботи полягає у поглибленні теоретичних засад управління матеріальною та фінансовою основою діяльності органів місцевого самоврядування.

Практичне значення результатів роботи полягає у розробленні проектних пропозицій щодо розвитку соціально-культурної сфери Козлівської ОТГ шляхом залучення фінансових ресурсів Державного фонду реконструкції і розвитку, розроблення проекту активізування підприємницької діяльності у громаді через залучення грантових коштів.

Методи дослідження – порівняння, узагальнення, статистичного аналізу, експертного прогнозування.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, матеріально-фінансова основа, соціально-культурна сфера, активізування підприємницької діяльності, менеджер з регіонального розвитку.

SUMMARY

Topic of research: «Ways to strengthen the material and financial basis of local government, on the example of Kozlov village united territorial community».

Master diploma contains of 96 pages, 10 pictures, 35 tables, 4 additions, 48 literature sources.

The object of investigation – is the process of the material and financial basis of local self-government bodies and united territorial communities' activity.

The work aims to study the ways to increase the efficiency of material and financial leverage in the activities of local governments and the individual community.

The subject of the study is the theoretical and applied principles of managing the process of strengthening the material and financial basis of local government.

The scientific novelty of the work lies in the deepening of the theoretical foundations of the management of the material and financial basis of the activities of local governments.

The practical significance of the results of the work is to develop project proposals for the development of the socio-cultural sphere by attracting financial resources of the State Fund for Reconstruction and Development, development of a project to intensify business activities in the community through grants.

Research methods – comparison, generalization, statistical analysis, expert forecasting.

Keywords: local self-government bodies, material and financial basis, socio-cultural sphere, intensification of entrepreneurial activity, regional development manager.

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1. Теоретичні засади матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування	8
1.1 Дослідження особливостей фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в контексті децентралізації	8
1.2 Дослідження основних індикаторів формування матеріально-фінансової бази органів місцевого самоврядування	14
1.3 Зарубіжний досвід формування матеріальної та фінансової основи органів місцевого самоврядування	24
Розділ 2. Дослідження матеріальної та фінансової основи діяльності Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади ..	28
2.1 Загальна характеристика Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади, дослідження історичних особливостей її заснування	28
2.2 Аналіз земельного фонду та економічної основи діяльності територіальної громади	40
2.3 Дослідження фінансово-бюджетної основи функціонування Козлівської ОТГ	46
Розділ 3. Дослідження шляхів зміцнення матеріальної та фінансової основи діяльності Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади	52
3.1 Розвиток соціально-культурної сфери Козлівської ОТГ шляхом залучення фінансових ресурсів Державного фонду реконструкції і розвитку	52
3.2 Розроблення проекту активізування підприємницької діяльності у Козлівській ОТГ через залучення грантових коштів	65

3.3 Упровадження посади менеджера з регіонального розвитку у структуру Козлівської селищної ради	74
Розділ 4. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях ..	80
4.1 Організація діяльності з охорони праці у Козлівській селищній раді	80
4.2 Страхування техногенних ризиків у разі виникнення надзвичайних ситуацій на виробництві	84
Висновки	88
Бібліографія	90

ВСТУП

Актуальність теми. Реформа органів місцевого самоврядування, яка активно впроваджується в Україні передбачає, перш за все, формування умов для діяльності ефективної місцевої влади, яка зможе забезпечити достатній рівень добробуту та безпеку проживання населення нашої держави. Децентралізація в Україні – це не просто делегування повноважень, передача ресурсів та компетенції розв’язувати основні проблеми в регіоні. Це, насамперед, реалізація принципу субсидіарності та спрямування ключових зусиль на створення спроможної територіальної громади. І значна роль у цьому процесі відводиться саме органам місцевого самоврядування.

Тому **метою** кваліфікаційної роботи магістра є дослідження шляхів підвищення ефективності використання матеріальних та фінансових важелів у діяльності органів місцевого самоврядування окремої громади.

Визначена мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- провести дослідження теоретичних засад формування матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування;
- здійснити аналіз матеріальної та фінансової основи діяльності Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади;
- розробити шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи діяльності Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади»;
- обґрунтувати економічну доцільність розвитку соціально-культурної сфери Козлівської ОТГ шляхом залучення фінансових ресурсів Державного фонду реконструкції і розвитку;
- розробити проект активізування підприємницької діяльності у Козлівській ОТГ через залучення грантових коштів;
- обґрунтувати економічну доцільність упровадження посади менеджера з регіонального розвитку у структуру Козлівської селищної ради.

Об'єкт дослідження – процес формування матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад.

Предметом дослідження є теоретичні і прикладні засади управління процесом зміцнення матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування.

Наукова новизна роботи полягає у поглибленні теоретичних засад управління матеріальною та фінансовою основою діяльності органів місцевого самоврядування.

Практичне значення результатів роботи полягає у розробленні проектних пропозицій щодо розвитку соціально-культурної сфери Козлівської ОТГ шляхом залучення фінансових ресурсів Державного фонду реконструкції і розвитку, розроблення проекту активізування підприємницької діяльності у громаді через залучення грантових коштів, впровадження посади менеджера з регіонального розвитку у структуру Козлівської селищної ради.

Інформаційною базою дослідження стали публікації вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків на тему формування фінансової та матеріальної основи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні, нормативно-правові акти, які регулюють правовий захист суб'єктів у процесі децентралізації, статистичні дані Держкомстату України, Євростату, фінансова звітність Козлівської селищної ради, матеріали автроських досліджень.

Робота пройшла апробацію на XI Конференції студентів та молодих учених за міжнародною участю «Становлення публічного адміністрування в Україні» (м. Дніпро, 8 травня 2020 року).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Дослідження особливостей фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в контексті децентралізації

Розвиток та становлення України як правової, демократичної і соціальної європейської держави є неможливим без формування системи ефективного та фінансово-спроможного місцевого самоврядування. Ратифікація положень Європейської хартії місцевого самоврядування [1] та укладення угод із країнами Європейського Союзу передбачають дотримання належного фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування, метою якого є, насамперед, надання якісних соціальних послуг населенню.

У цьому контексті розроблено ряд стратегічних державних заходів, до яких відносимо схвалення та імплементація Концепції реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні, що має сприяти наданню високоякісних і доступних публічних послуг, задоволення інтересів громадян відповідних територіальних утворень, формування інститутів прямого народовладдя, взаємоузгодження інтересів центральних та місцевих органів влади.

Сьогодні одним із найбільш ефективних інструментів розвитку територій є місцеве самоврядування. Адже саме воно відображає ментальність народу, його традиції і звичаї, рівень розвитку спільноти та особливості її функціонування. «Місцеве самоврядування являє собою право та спроможність управлінських територіальних органів у межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення» [2]. Місцеве самоврядування в Україні – це право територіальної громади

самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [3].

Дослідження проблем фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування має велике значення як для розвитку вітчизняної фінансової науки, так і для вирішення практичних питань, пов'язаних із управлінням місцевими фінансовими ресурсами, фінансовою незалежністю місцевих органів влади.

Проблемні питання фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування вказують на недосконалість систем адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування, неефективність розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади. Такі питання безпосередньо впливають на формування територіальної громади, яка повинна володіти фінансовими, матеріальними та іншими ресурсами в обсязі, достатньому для ефективної реалізації завдань та функцій місцевого самоврядування, надання соціальних послуг населенню на рівні, передбаченому загальнодержавними стандартами.

Склалася ситуація, за якої органи місцевого самоврядування опинилися віч-на-віч з багатьма проблемами, пов'язаними із забезпеченням збалансованого соціально-економічного розвитку територій, суттєвого підвищення добробуту значної частини населення, вирішення гострих соціальних проблем. Таким чином, удосконалення фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в контексті децентралізації є актуальним завданням сьогодення вирішення якого сприятиме якісному виконанню органами місцевого самоврядування їхніх функцій.

У більшості випадків особлива увага вчених-економістів зосереджується на практичних аспектах фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування і недооцінюється роль фінансової теорії. Саме тому розгляд даної проблеми вважаємо за доцільне розпочати з вивчення

теоретичних основ фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в соціально зорієнтованій, правовій, демократичній державі.

У вітчизняній фінансовій літературі висвітлення суті терміну «фінансове забезпечення» неоднозначне. Так, більшість науковців дане поняття розглядають як один із методів фінансового механізму. Такого підходу у своїх наукових працях дотримуються О. Кириленко [4], С. Юрій [5]. Фінансове забезпечення як підсистему фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства розглядає В. Русін [6, с.84]. О. Романенко фінансове забезпечення визначає як покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання і державою [7].

На основі аналізу наведених підходів щодо визначення суті терміну «фінансове забезпечення», та зважаючи на особливості діяльності органів місцевого самоврядування, під терміном «фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування» слід розуміти сукупність джерел і форм формування грошових фондів, необхідних для реалізації повноважень органів місцевого самоврядування та їх ефективне використання.

Щодо питання про вдосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні, І. Стефанюк вважає, що його варто розглядати крізь призму правового статусу місцевих бюджетів; збалансування функцій, повноважень і сфер відповідальності органів виконавчої влади й місцевого самоврядування різних рівнів із їхнім фінансовим забезпеченням; інституціоналізації цієї системи через розвиток інститутів громадських послуг, місцевих податків і зборів, інститутів комунальної й спільної власності територіальних громад [8, с.71].

Науменко А.М. вбачає розв'язання проблеми в розробленні й застосуванні нормативів фінансового забезпечення, завдань місцевого значення, стандартів надання мінімального необхідного переліку державних і громадських послуг та методики визначення їхньої вартості [10, с.158].

Протягом останніх п'яти років в Україні було здійснено значний поступ у процесах децентралізації. Розпочалася масштабна адміністративна реформа, яка стартувала із прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [11], а також внесенням суттєвих змін до Податкового та Бюджетного кодексів. Такі перетворення зумовили зростання ролі, впливу та рівня фінансової самостійності територіальних громад. У зв'язку з імплементацією практичних дій у рамках реформи децентралізації, велика частина повноважень, а з ними й відповідальності у фінансовій та бюджетній сферах, була передана «на місця», у новоутворені об'єднані територіальні громади (ОТГ). Таким чином, без перебільшення можна констатувати, що роль ОТГ у забезпеченні ефективності ключових сфер життєдіяльності громадян сьогодні є визначальною.

Така фінансова самостійність одночасно створила і низку проблем у діяльності ОТГ. Насамперед, невеликі обсяги доходів не завжди дають органам місцевого самоврядування реальні можливості бути фінансово незалежними і здійснювати вплив на соціально-економічний розвиток конкретного регіону. Кредити на регіональний розвиток на сьогодні залишаються досить дорогим джерелом залучення коштів, а надходження від підприємств громади не завжди покривають витрати на її утримання. Крім того, механізм використання ресурсів з бюджету не завжди в повній мірі забезпечують задоволення потреб громади. У зв'язку з цим можемо виокремити ряд основних перешкод для формування достатньо ефективної фінансової бази діяльності ОТГ:

- недостатня відповідність сучасних тенденцій формування бюджетів сільських та селищних громад їх реальним потребам;
- спрямування ресурсів, в основному, на соціальні проекти, які не сприяють створенню нових робочих місць та підвищенню фінансової спроможності громади;

- значна диференціація ОТГ за рівнем забезпеченості власними коштами, природними та географічними особливостями розвитку;
- невисокі видатки місцевих бюджетів, які спрямовуються на розвиток конкретних територій, формування відповідного іміджу та реалізацію маркетингових заходів на рівні конкретної ОТГ.

За такого стану речей, швидке зростання кількості ОТГ без пропорційного збільшення обсягів державних субвенцій на розвиток інфраструктури буде значно зменшувати мотивацію громад до об'єднання, знижуватиме їх фінансову спроможність, а отже, погіршуватиме соціальний клімат та очікування жителів населених пунктів України від адміністративної реформи.

Тому керівництво ОТГ повинно розуміти, що розраховувати лише на державні субвенції, як єдине джерело коштів, є нераціонально. Громада сама має шукати стратегічні можливості і виробляти тактичні рішення для формування стійкої фінансової бази діяльності. Зокрема, альтернативою фінансових надходжень є залучення інвестицій. Інвестиційні ресурси необхідні, перш за все, для впровадження інноваційних складових розвитку окремих територій, створення нових, високопродуктивних виробничих процесів, підвищення соціальних показників життєдіяльності населення через створення високооплачуваних робочих місць.

Ще одним джерелом залучення коштів є отримання безоплатної цільової фінансової допомоги (грантових коштів). Сьогодні багато громад Тернопільської області вже скористалися такою можливістю. Так, з метою надання допомоги новоутвореним об'єднаним територіальним громадам області у 2019 році підписано Меморандум про співпрацю та взаємодію між Тернопільською обласною радою, Тернопільською обласною державною адміністрацією та організацією Глобал Ком'юнітіз [12]. Ця організація виконує п'ятирічний проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) під назвою «Децентралізація приносить кращі результати

та ефективність» (DOBRE). Програма DOBRE спрямовує більшу частину технічної та фінансової допомоги на місцевий рівень, зокрема створюючи умови для ефективнішого управління ресурсами, підвищення якості комунальних послуг, стимулювання місцевої економіки та підвищення рівня залученості громадян. Тому, враховуючи обмеженість бюджетних коштів, важливим напрямком роботи органів місцевого самоврядування повинна стати робота, спрямована на пошук позабюджетних джерел фінансування з міжнародних фондів, програм та грантів.

Отже, з метою покращення фінансової спроможності громади, залучення інвестиційних ресурсів у її розвиток пропонуємо здійснювати такі заходи:

- за підтримки навчально-наукових закладів сформувати Програму розвитку громади, окреслити практичні кроки для імплементації цієї Програми;

- формувати позитивний імідж ОТГ, поширювати інформацію про громаду серед потенційних інвесторів;

- розвивати інфраструктуру громади з метою підвищення її інвестиційної привабливості;

- моніторити інформаційний простір та здійснювати постійний пошук нових можливостей залучення грантових ресурсів;

- сформувати в ОТГ проектний відділ (або ввести посаду проектного менеджера), в обов'язки якого входило б написання якісних заявок та подання їх на грантові конкурси;

- підвищити обізнаність й компетентність економічних та фінансових відділів ОТГ у питаннях управління грантовими та інвестиційними ресурсами;

- задіяти всі можливі, в межах чинного правового поля, інструменти, механізми та засоби сприяння процесам залучення фінансових ресурсів з різних джерел на прозорих і цивілізованих засадах;

– переймати досвід прогресивних соціальних спільнот в Україні та розвинутих європейських країнах з метою використання кращих практик на рівні місцевих громад;

– створити сприятливі умови для розвитку місцевого бізнесу з метою наповнення бюджету громади, підвищення її фінансової спроможності та привабливості як партнера в економічних та інвестиційних взаємовідносинах.

Таким чином, можемо зазначити, що врахування чинників підвищення фінансової спроможності територій, впровадження запропонованих заходів диверсифікації джерел надходжень, визначення ключових пріоритетів для соціально-економічного розвитку громад, зростання рівня зайнятості за місцем проживання, сприятимуть оптимальному узгодженню ресурсного забезпечення і потреб регіону, впровадженню високоефективних інноваційних проектів для вирішення пріоритетних проблем ОТГ.

1.2 Дослідження основних індикаторів формування матеріально-фінансової бази органів місцевого самоврядування

Однією з найбільш важливих передумов демократичної держави є самостійність і незалежність органів місцевого самоврядування. Фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів. Як економічна категорія, доходи місцевих бюджетів відображають відносини з приводу формування і використання фінансових ресурсів на регіональному рівні, призначених для реалізації функцій місцевих органів влади. Особливості формування доходів місцевих бюджетів полягають у розмежуванні повноважень між центральними і місцевими органами влади, що останнім часом набуло особливої актуальності.

Однією із важливих проблем формування матеріально-фінансової основи місцевих бюджетів є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин, з

метою підвищення рівня фінансової самодостатності шляхом посилення бюджетної децентралізації. Згідно з чинним законодавством сфери діяльності і завдання органів місцевого самоврядування поділяються на власні і делеговані. З метою виконання власних повноважень органи місцевого самоврядування самостійно визначають мінімальний обсяг фінансових ресурсів.

Між ланками бюджетної системи різних рівнів, доходи розподіляються відповідно до загальнодержавних законів, а всередині ланки – відповідно до рішень місцевих органів влади. З метою підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів продовжено процес проведення бюджетної децентралізації. Тому, внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, а в подальшому планується внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування) та ще до цілого ряду законів [13]. Метою бюджетної децентралізації повинно стати зміцнення та збільшення частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті.

Основними завданнями, які будуть реалізовані в рамках бюджетної децентралізації є: перегляд та визначення переліку власних та делегованих повноважень; розширення фінансової бази органів місцевого самоврядування; перехід до системи цільових трансфертів, спрямованих на компенсацію видатків органів місцевого самоврядування в результаті реалізації ними делегованих функцій; запровадження розрахунку на основі формули перерозподілу національних податків, закріплених за місцевими бюджетами; запровадження максимального рівня прозорості використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування [14].

Децентралізація бюджетних фінансових ресурсів передбачає:

- зміну системи оподаткування, при якій змінюються питомі надходження на користь місцевих бюджетів;
- зміну трансфертної політики, яка не зможе будуватись на радянському принципі «від кожного по можливостям – кожному по необхідності»;

- надання органами місцевого самоврядування більших повноважень в напрямку розробки та реалізації різноманітних програм соціально – економічного розвитку [15].

Проведення бюджетної децентралізації в Україні у формі збільшення повноважень та забезпеченості матеріально-фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування триває з року в рік та щороку декларується в Основних напрямках бюджетної політики. Для оцінки ступеня бюджетно-фінансової децентралізації використовують показник частки місцевих рівнів управління у доходах і видатках консолідованого бюджету [16]. Показником високого рівня децентралізації є частка місцевих видатків на рівні більш як 45 % загальнодержавних видатків, середнього рівня – 30-45%, а низького рівня – менш як 30 %.

За даними офіційної звітності Державної казначейської служби України, протягом січня-березня 2020 року до місцевих бюджетів України у сукупності надійшло 114,6 млрд. грн. (на 22,9 млрд. грн. або на 16,6% менше, ніж за I квартал 2019 року) (рис. 1.1), у тому числі:

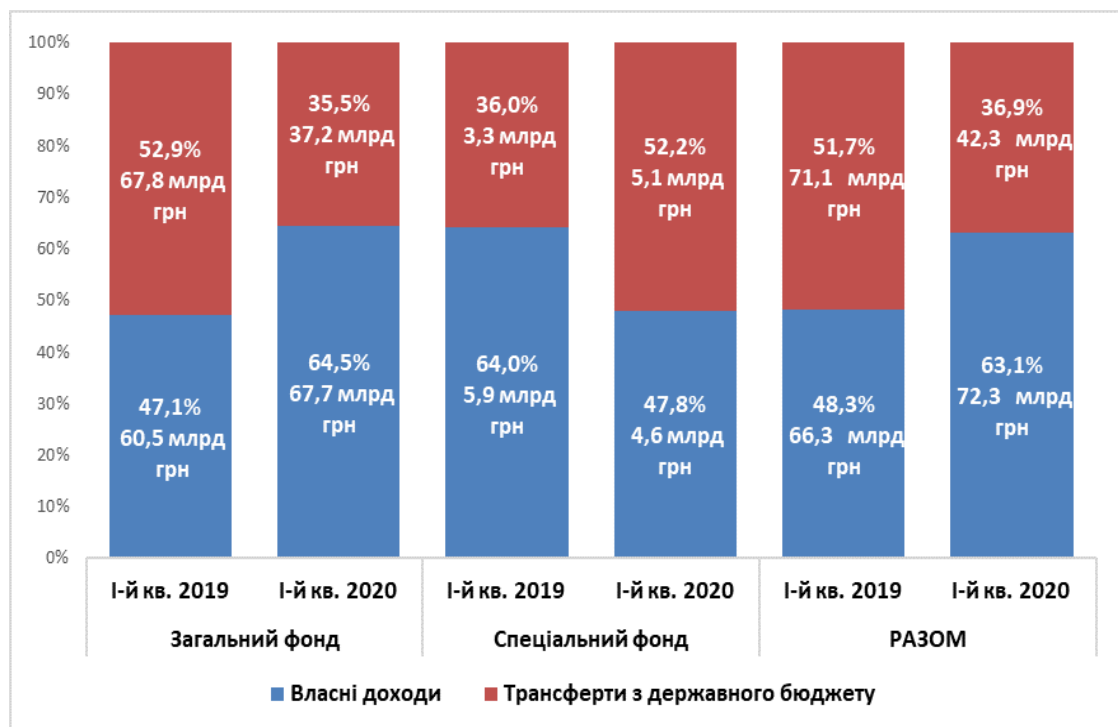

Рисунок 1.1 – Доходи місцевих бюджетів України за I квартал 2019 та 2020 років [17]

– доходи загального фонду склали 104,9 млрд. грн. (на 23,4 млрд. грн. або на 18,2% менше аналогічного періоду 2019 року);

– спеціального – 9,7 млрд. грн. (на 0,5 млрд. грн. або на 5,8% більше аналогічного періоду 2019 року).

За підсумками I кварталу 2020 року, частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України склала 40,8%, хоча аналогічний показник за підсумками I кварталу 2019 року становив 50%.

За станом на 01.04.2020 року затверджений на 2020 рік плановий показник доходів місцевих бюджетів (з урахуванням змін) становить 471,3 млрд. грн. За підсумками I кварталу 2020 року рівень виконання річного планового показника в цілому становить 24,3%, у тому числі:

- по загальному фонду – 24,6%,
- по спеціальному – 21,5%. (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Доходи місцевих бюджетів України за I квартал 2020 року

[17]

Показники	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	план зі змінами, млрд. грн.	факт, млрд. грн.	рівень виконання плану	план зі змінами, млрд. грн.	факт, млрд. грн.	рівень виконання плану	план зі змінами, млрд. грн.	факт, млрд. грн.	рівень виконання плану
Власні доходи	293,74	67,66	23,0%	17,44	4,64	26,6%	311,18	72,30	23,2%
Трансферти з державного бюджету	132,41	37,24	28,1%	27,68	5,06	18,3%	160,09	42,30	26,4%
Разом	426,15	104,90	24,6%	45,12	9,70	21,5%	471,27	114,60	24,3%

У порівнянні з січнем-березнем 2019 року, надходження до місцевих бюджетів за I квартал 2020 року зменшилися на 22,9 млрд грн або на 16,6% (табл. 1.2).

Основною причиною змін є зменшення надходжень трансфертів до загального фонду місцевих бюджетів. Так, у 2020 році з місцевих бюджетів не здійснюються окремі видатки, пов'язані з реалізацією державних програм соціального захисту. Тому у січні-березні 2019, минулого року, місцеві бюджети отримали з державного бюджету субвенції:

– на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям та іншим категоріям громадян в обсязі 13,1 млрд. грн.;

– на надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг та енергоносіїв – 16,5 млрд. грн.;

– на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу – 0,145 млрд. грн.

Таблиця 1.2 – Показники надходжень до місцевих бюджетів за I квартал 2019 та 2020 років [17]

Показники	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	факт I кв. 2019 р., млрд. грн.	факт I кв. 2020 р., млрд. грн.	відхилення, %	факт I кв. 2019 р., млрд. грн.	факт I кв. 2020 р., млрд. грн.	відхилення, %	факт I кв. 2019 р., млрд. грн.	факт I кв. 2020 р., млрд. грн.	відхилення, %
Власні доходи	60,47	67,66	+11,9	5,87	4,64	-21	66,34	72,30	+9
Трансферти з державного бюджету	67,83	37,24	-45,1	3,30	5,06	+53	71,13	42,30	-40,5
Разом	128,30	104,90	-18,2	9,17	9,70	+5,8	137,47	114,60	-16,6

Таким чином, протягом I кварталу 2019 року за названими напрямками місцеві бюджети отримали субвенцій на загальну суму 29,7 млрд. грн., які в поточному, 2020 році, уже не надходять до місцевих бюджетів, а фінансуються безпосередньо з державного бюджету. Крім цього, у I кварталі 2019 року місцеві бюджети отримували з державного бюджету субвенцію на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій в обсязі 1 млрд. грн., тоді як у поточному році дана субвенція в I кварталі до місцевих бюджетів не надходила.

За підсумками I кварталу 2020 року, надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 67,7 млрд. грн., що становить 23% від затвердженого на 2020 рік плану з урахуванням змін.

У порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, номінальне зростання надходжень місцевих бюджетів склало 7,2 млрд. грн. або +11,9% (за даними Держстату індекс цін за січень-березень 2020 рік до січня-березня 2019 року складає 102,6%). Для порівняння, приріст доходів за I квартал 2019 року відносно 2018 року становив 17,1% (+8,8 млрд. грн.).

У зв'язку із запровадженням карантинних заходів та загального погіршення економічної ситуації, в березні 2020 року значно знизився приріст доходів місцевих бюджетів. Так, у січні 2020 року приріст доходів місцевих бюджетів відносно січня 2019 року становив 13%, у лютому – 14,5%, у березні – 8% [17].

Слід зазначити, що доходи місцевих бюджетів мають відповідну законодавчу базу – Конституцію України, Бюджетний кодекс, Закони України «Про податкову систему України», «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші нормативні акти. Доходи бюджету формуються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій із капіталом та трансфертів. Перелік доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами, визначено у статтях 64, 66, 68, 69 Бюджетного кодексу України за видами бюджетів та видами податків і зборів, що зараховуються до цих бюджетів [18].

Згідно із положеннями Бюджетного кодексу, дохідна частина місцевих бюджетів складається з доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, та доходів, що не враховуються. У Бюджетному кодексі вводиться поняття «кошика доходів місцевого самоврядування» для бюджетів територіальних громад (сіл, селищ, міст та їх об'єднань). Виділяють два кошики. Кошик №1 спрямовується на фінансування повноважень, делегованих державою місцевим бюджетам. Кошик № 2 – це той кошик, що витрачається на виконання власних повноважень (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – «Кошки доходів» місцевих бюджетів [19]

«Кошик доходів» №1	«Кошик доходів» №2
Доходи, що враховуються за умови визначення обсягу міжбюджетних трансфертів	Доходи, що не враховуються за умови визначення обсягу міжбюджетних трансфертів
Доходи, закріплені державою за місцевим бюджетом для забезпечення фінансування видатків, що обраховуються за фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості. Якщо сума вказаних доходів менша за суму видатків, переданих державою і обрахованих за формулою, то на різницю даному місцевому бюджету надається трансферт (дотація вирівнювання).	Доходи, що повністю залишаються в розпорядженні відповідного бюджету та не враховуються у розрахунках обсягів дотації вирівнювання або обсягів вилучення. Ці доходи призначено для забезпечення видатків, які в межах чинного законодавства повністю передані на розгляд місцевих органів влади.

Склад доходів так званого «першого та другого кошиків» згідно Бюджетного кодексу України відображено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Джерела доходів місцевих бюджетів [19]

Сучасний стан	Очікуваний результат від децентралізації
1	2
Податок на доходи фізичних осіб	
50% до Державного бюджету України	25% до Державного бюджету України
50% до бюджету Києва (I кошик)	50% I кошик/ 25% II кошик до бюджету м. Києва

Продовження таблиці 1.4

1	2
75% до бюджетів міст обласного значення (I кошик)	50% I кошик/ 25% II кошик до бюджетів міст обласного значення
25% до бюджетів сіл, селищ, міст районного значення (I кошик)	15% I кошик/ 10% II кошик до бюджетів сіл, селищ, міст районного значення
25% до обласних бюджетів (I кошик)	25% до обласних бюджетів (I кошик)
50% до районних бюджетів (I кошик)	35% I кошик/ 15% II кошик до районних бюджетів
Податок на прибуток підприємств	
100% до Державного бюджету України	75% до Державного бюджету України або 90% до Державного бюджету України 1) 25% до бюджетів місцевого самоврядування (окрім м. Київ); або 2) 25% до бюджетів місцевого самоврядування (Київ); або 3) 10% з яких: 5% до обласного бюджету та 5% до бюджетів місцевого самоврядування (окрім м. Київ); або 4) 10% з яких: 5% до обласного бюджету та 5% до бюджетів місцевого самоврядування (Київ).
Екологічний податок	
100% до бюджету розвитку місцевих бюджетів	100% до загального фонду II кошику місцевих бюджетів
65% до Державного бюджету України	30% до Державного бюджету України
35% до місцевих бюджетів у тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів – 25%, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 10%, бюджетів міст Києва та Севастополя – 35%.	70% до місцевих бюджетів у тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів – 50%, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 20%, бюджетів міст Києва та Севастополя – 70%.
Єдиний податок	
100% до бюджету розвитку місцевих бюджетів	100% до загального фонду II кошику місцевих бюджетів
Місцеві податки і збори	
1. Плата за землю – загальнодержавний податок.	1. Плата за землю – місцевий податок.

Продовження таблиці 1.4

1	2
2. Оподаткування податком на нерухоме майно: 2.1) загальної площі житлової будівлі приватної форми власності; 2.2) великі пільги в залежності від площі об'єкту; 2.3) ставки від 1% до 2,7% від мінімальної заробітної плати за 1 кв. м;	2. Оподаткування податком на нерухоме майно: 2.1) загальної площі житлової будівлі приватної форми власності; 2.2) відсутність пільг в залежності від площі об'єкту; 2.3) ставки від 0,1% до 0,2% від мінімальної заробітної плати за 1 кв. м; 2.4) застосування зональних коефіцієнтів від 1–3.
	3. Ринковий збір.
	4. Податок з власників транспортних засобів ставка 20% від мінімальної заробітної плати за кожні 1000 куб. см. об'єму двигуна сплачується за рік.
	5. Адміністративні штрафи: 5.1) за порушення податкового законодавства щодо податків і зборів, які зараховуються до II кошику місцевих бюджетів. 5.2) 100 % адміністративних штрафів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (бюджетів районів та міст обласного значення).

Разом з тим, механізм розрахунків обсягу коштів на зазначені цілі та бюджетне планування мають визначаються виходячи з обсягу видатків з державного бюджету на виконання делегованих повноважень, а органи місцевого самоврядування не можуть впливати на обсяг виділених державою коштів (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Бюджетне планування на місцевому рівні [19]

Сучасний стан	Отримані результати (шляхи зміцнення матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування)
1	2
1. Прогноз зростання доходів місцевих бюджетів здійснюється Мінфіном без прив'язки до прогнозу зростання ВВП.	1. Прогноз зростання доходів місцевих бюджетів здійснюється Мінфіном з прив'язкою до прогнозу зростання ВВП.

Продовження таблиці 1.5

1	2
2. Заборгованості місцевих бюджетів по середньостроковим позикам, отриманим внаслідок прорахунків Мінфіну у плануванні доходів, погашаються за рахунок місцевих бюджетів.	2. Заборгованості місцевих бюджетів по середньостроковим позикам, отриманим внаслідок прорахунків Мінфіну у плануванні доходів, погашаються за рахунок трансфертів з Державного бюджету.
3. Плани по доходам місцевих бюджетів ДПА не відповідають прогнозам Мінфіну.	3. Плани по доходам місцевих бюджетів ДПА чітко відповідатимуть прогнозам Мінфіну.
4. Місцеві бюджети не можуть використовувати економію фінансових ресурсів від кредитних коштів та лізингового обладнання.	4. Економія фінансових ресурсів місцевих бюджетів від кредитних коштів та лізингового обладнання, обліковується на спеціальних рахунках і використовуватися на погашення відповідних кредитних ресурсів.
5. За рішенням КМУ 50% перевиконання надходжень по податку на прибуток підприємств та акцизного податку зараховуються до місцевих бюджетів.	5. За рішенням обласної ради не менше 50% коштів, які зараховуються до місцевих бюджетів, від перевиконання III кошика, перераховуються до бюджетів територіальних громад.
	6. Розрахунок прогнозних показників III кошика здійснюється за формулою, яка враховує індекси відносної платоспроможності.

Таким чином, делеговані повноваження органам місцевого самоврядування будуть забезпечені шляхом:

- затвердження у натуральному та вартісному виразі переліку соціальних стандартів та нормативів надання послуг закладами бюджетної сфери;

- приведення у відповідність фінансових нормативів бюджетної забезпеченості до попередньо розроблених стандартів;

- реформування системи соціального захисту – перерозподіл повноважень між виконавчою владою та органами місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що органи місцевого самоврядування мають право за рахунок власних коштів збільшувати видатки на фінансування соціальної сфери за наявності ресурсу, якого може не вистачати. Зазначену проблему

може вирішити тільки запровадження в галузі освіти – соціальних стандартів, а в галузі охорони здоров'я – страхової медицини.

Отже, на сучасному етапі становлення економіки зроблено значний крок вперед в проведенні реформи міжбюджетних відносин, прийняті відповідні зміни до законодавства, змінено механізми бюджетного фінансування та вирівнювання. За результатами дослідження проведено аналіз державного та місцевого бюджетів, виділено перелік доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами та запропоновано шляхи зміцнення матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування. Варто відмітити, що за умови вирішення законодавчих, організаційних та соціальних проблем місцеві бюджети, у майбутньому зможуть мати достатній обсяг коштів на виконання делегованих повноважень, а громадяни України отримають нарешті підвищення якості надання медичних, освітніх, соціальних та інших послуг.

1.3 Зарубіжний досвід формування матеріальної та фінансової основи органів місцевого самоврядування

Поглиблення інтеграції України в європейський простір потребує реформування системи державних фінансів згідно з принципами регіональної політики Європейського Союзу. Саме тому цікавим є вивчення світового досвіду формування матеріальної та фінансової основи органів місцевого самоврядування.

Різні країни мають різні територіально-адміністративні, етнічні, соціальні, історичні умови тощо, які визначають формування взаємовідносин між рівнями влади в бюджетній сфері. Залежно від цих умов кожна країна по-своєму розв'язує питання бюджетного устрою. Загалом в країнах світу існують дві форми організації бюджетних систем, такі як унітаризм та федералізм.

В економічній літературі немає чіткого трактування бюджетного унітаризму та федералізму. Зазвичай бюджетний унітаризм визначається як форма міжурядових відносин, де активну політику щодо формування місцевих

фінансів проводить центральна влада [27, с. 512]. Бюджетна система в унітарних країнах (наприклад Італія, Франція, Україна, Японія), як правило, представлена двома рівнями бюджетів (державний і місцеві бюджети).

Для федеративних країн (наприклад США, Німеччина, Російська Федерація, Канада, Швейцарія) характерною є трирівнева бюджетна система (федеральний (центральный) бюджет, бюджети суб'єктів федерації (бюджети штатів, регіональні бюджети тощо), місцеві бюджети). На відміну від України, в розвинених країнах не використовується таке поняття, як «зведені бюджети адміністративно-територіальних утворень». За ознаками регулювання міжбюджетних відносин, співвідношення ролей центральної і місцевої влади А. Буряченко країни Організації економічного співробітництва і розвитку, які відносяться до найбільш розвинених країн світу, поділяє на чотири групи (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Основні форми побудови бюджетних систем у світі [28, с. 23]

Країни-представники	Характеристика групи
Федеративні держави – Австралія, Канада, США; унітарні – Великобританія та Японія	Значна самостійність регіональної та місцевої влади, що опирається на широкі податкові повноваження.
Країни Північної Європи, а саме Данія, Норвегія, Швеція і Фінляндія	Висока частка участі регіональної та місцевої влади у фінансуванні соціальних витрат.
Федеративні держави Західної Європи, а саме Австрія, Німеччина, Швейцарія	Істотна автономність бюджетів різного рівня разом з розвиненою системою їх взаємодії та співробітництва.
Бельгія, Франція, Греція, Італія, Нідерланди, Португалія, Іспанія	Низький рівень автономності місцевих бюджетів, залежність від центрального бюджету.

Як можна бачити із таблиці 1.6, значним рівнем самостійності муніципальної влади характеризуються як федеративні, так і унітарні країни. Із прийняттям у 1985 році Європейської хартії про місцеве самоврядування, до якої приєдналися 47 країн, зокрема й Україна, в європейських країнах почався процес децентралізації. Економічна та фінансова децентралізація привела до формування міжурядових фінансових відносин, що поєднують у собі

принципи як бюджетного унітаризму, так і бюджетного федералізму. Децентралізація супроводжувалась перерозподілом функцій між органами влади різних рівнів на користь регіональних і місцевих урядів. Як наслідок, на місцях створені компетентні, самодостатні, підконтрольні населенню центри приймання рішень. Крім того, децентралізація передбачає зосередження фінансових ресурсів на рівні органів місцевого самоврядування для фінансування делегованих повноважень.

Слід відзначити, що в європейських країнах дуже різняться показники частки доходів місцевих бюджетів у ВВП. Так, найбільше перерозподіляється ВВП через місцеві бюджети у Данії (37,5%), Швеції (25,8%), Фінляндії (23%). Польща, Великобританія, Чехія, Угорщина мають значення цього показника в межах 10–15%. А такі країни, як Австрія, Німеччина, Бельгія, Словенія, Іспанія, перерозподіляють через місцеві бюджети від 5% до 10% ВВП.

Якщо звернутись до досвіду Польщі, яка вдало здійснила реформи з бюджетної децентралізації, то стає очевидним, що на всіх трьох рівнях місцевого самоврядування (воєводства – повіти – гміни) також спостерігається майже повна відповідність у структурі доходів та видатків (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 – Структура доходів та видатків місцевих бюджетів Польщі у 2019 році, % [29]

Показники	Всього	Зокрема:			
		гміни	міста на правах повіту	повіти	воєводства
Доходи	100	43,5	35,1	12,2	9,1
Видатки	100	43,2	35,4	12,1	9,3

Формуються основні доходи та одночасно фінансуються видатки на рівні гміни. Видатки фінансуються за принципом субсидіарності – наближення послуг до їх безпосереднього споживача. На обласний рівень воєводств переважно спрямовується податок на прибуток підприємств; на

рівні повітів доходи формують податки на доходи фізичних осіб, податок на нерухомість та частково податок на прибуток підприємств.

Слід зазначити, що серед всіх Східних країн Європейського Союзу в Польщі перерозподіляється через місцеві бюджети найбільший розмір ВВП: доходи місцевого уряду становили в 2019 році 12,9–13,7% ВВП, видатки місцевого уряду – 13,2–14,9% ВВП. У Чехії ця цифра дещо менша: 10,9–12,0% ВВП та 11,3–12,3% ВВП, в Румунії – 9,1–9,7% ВВП та 9,0–10,3% ВВП, а в Болгарії вона є найнижчою – 6,7–8,9% ВВП та 6,6–9,0% ВВП відповідно [30].

У 2019 році доходи зведеного бюджету Польщі включали доходи державного бюджету 283,5 млрд. злотих (59,3%) та доходи місцевих бюджетів 194,3 млрд. злотих (40,7%). В доходах місцевих бюджетів 50,7% займали власні доходи, 22,9% – цільові дотації, 26,4% – субвенції.

Наведені дані дають підстави для висновку, що для забезпечення своєчасного та якісного фінансування видатків на місцях, Україні необхідно збільшувати питому вагу місцевих бюджетів у зведеному, доводячи її до європейського рівня. На сучасному етапі питання проведення реформи у сфері державних фінансів через децентралізацію бюджетних ресурсів є одним з ключових завдань модернізації економіки України. Але варто зазначити, і досвід розвинених країн переконливо про це свідчить, що самі по собі централізація та децентралізація повноважень та фінансових ресурсів не є запорукою процвітання регіонів, крім того, фактично немає універсальної моделі розподілу доходів і видатків між бюджетами різних рівнів.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КОЗЛІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Загальна характеристика Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади, дослідження історичних особливостей її заснування

Козлівська селищна об'єднана територіальна громада (далі – Козлівська ОТГ) утворена шляхом добровільного об'єднання територіальних громад селища Козлів, сіл Дмухівці, Покропивна, Слобідка і Таурів розпорядженням голови обласної державної адміністрації №441-од від 22.07.2015 року «Про утворення Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади». Адміністративним центром Козлівської ОТГ є селище Козлів, в якому розміщені її органи місцевого самоврядування. Територіальна громада має єдиний представницький орган – Козлівську селищну раду. Перші вибори депутатів Козлівської селищної ради відбулися 25 жовтня 2015 року. Територія громади згідно з адміністративно-територіальним устроєм України входить до складу Козівського району Тернопільської області. Наявне населення громади на 1 січня 2020 року складає 4408 особи [39].

Відстань від адміністративного центру громади до обласного центру – 25 км. Територія Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади є нерозривною, її межі визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад що об'єдналися.

Територія громади межує:

- на півночі – з Озерянською об'єднаною територіальною громадою;
- на сході – із Підгороднянською об'єднаною територіальною громадою;

- на півдні – із Городищанською сільською радою Козівського району;
- на південному заході – із Будилівською сільською радою Козівського району;
- на заході – із Гнинянською сільською радою Козівського району;
- на північному заході – із Велико Цицорською сільською радою Козівського району (рис. 2.1).

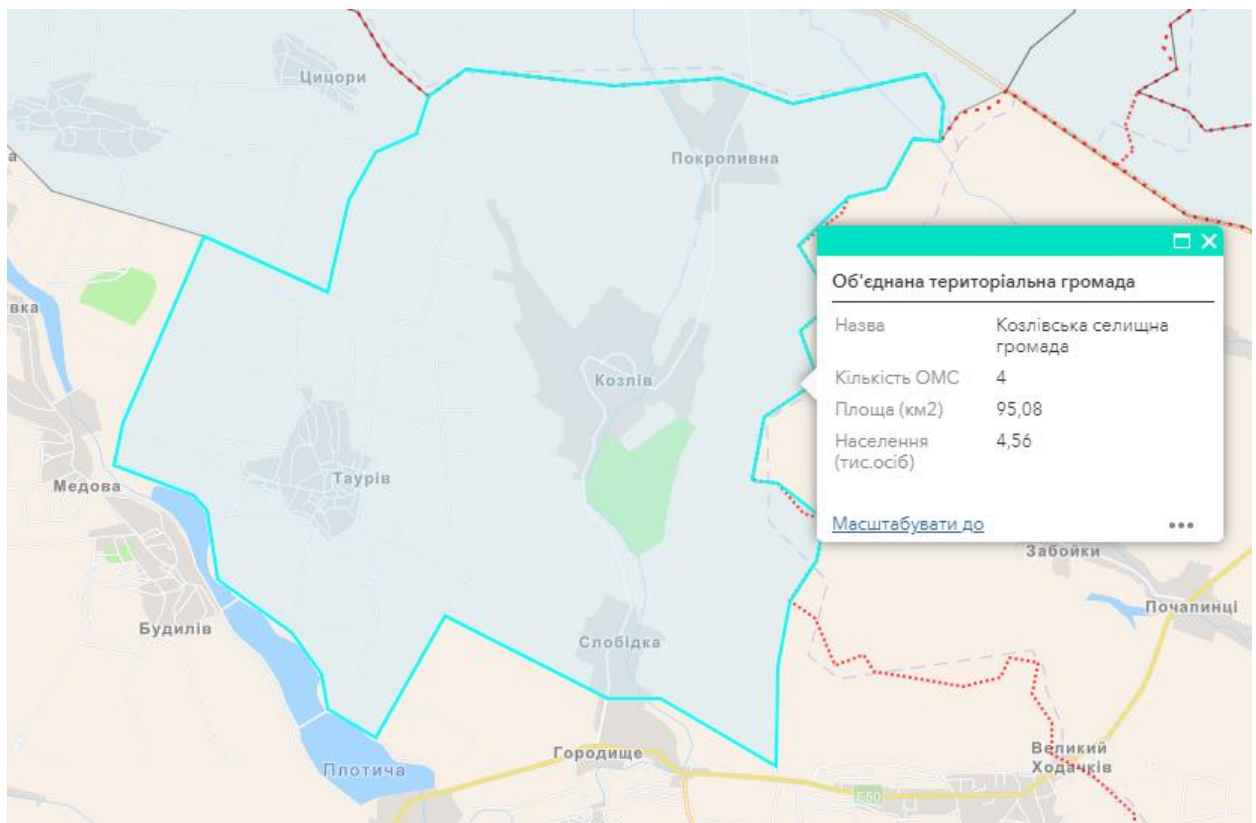

Рисунок 2.1 – Схема розташування Козівської громади [39]

Попри територію громади проходить автомобільний шлях міжнародного значення М-12 Стрий – Тернопіль – Вінниця – Кропивницький – Знам'янка та Н-02 Львів – Тернопіль. Відстань від центральної садиби Козівської ОТГ до столиці України – 518 км, до деяких інших українських міст: Львів – 118 км, Хмельницький – 145 км, Луцьк – 196 км, Одеса – 700 км, Харків – 926 км. Найближча залізнична станція міжнародного сполучення

знаходиться у місті Тернопіль (28 км від центру громади). На відстані 37 км від центру громади знаходиться міжнародний аеропорт «Тернопіль».

У таблиці 2.1 відображено порівняння окремих показників Козлівської ОТГ із показниками Козівського району та Тернопільської області.

Таблиця 2.1 – Порівняння Козлівської ОТГ, Козівського району та Тернопільської області¹

Регіони	Площа, км ²	Площа у % до загальної площі/району/області	Населення	Населення у % до загального населення/району/області	Густота населення осіб/км ²
Громада Козлів	95,6	-	4408	-	46,1
Район Козова	694	14%	36653	12%	52,8
Область	13800	0,7 %	1038183	0,42	75,2

Результати порівняльного аналізу свідчать, що площа Козлівської громади складає 14% від площі Козівського району та близько 0,7% від площі Тернопільської області. Населення громади становить 12% від кількості жителів району, а густота населення є порівняно невеликою. Найбільш густонаселеними є смт. Козлів та с. Таурів (табл. 2.2, рис. 2.2).

Таблиця 2.2 – Розподіл мешканців Козлівської громади по її населених пунктах [40]

Ради	Населені пункти	Чисельність населення станом на 1 січня 2020 р., осіб	Відстань до адміністративного центру
1	2	3	4
Козлівська селищна рада	смт Козлів	1797	–
	с. Дмухівці	581	2
Покропивнянська сільська рада	с. Покропивна	550	6

¹ Складено автором на основі даних селищної ради Козлівської ОТГ.

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4
Слобідківська сільська рада	с. Слобідка	651	7
Таурівська сільська рада	с. Таурів	829	14

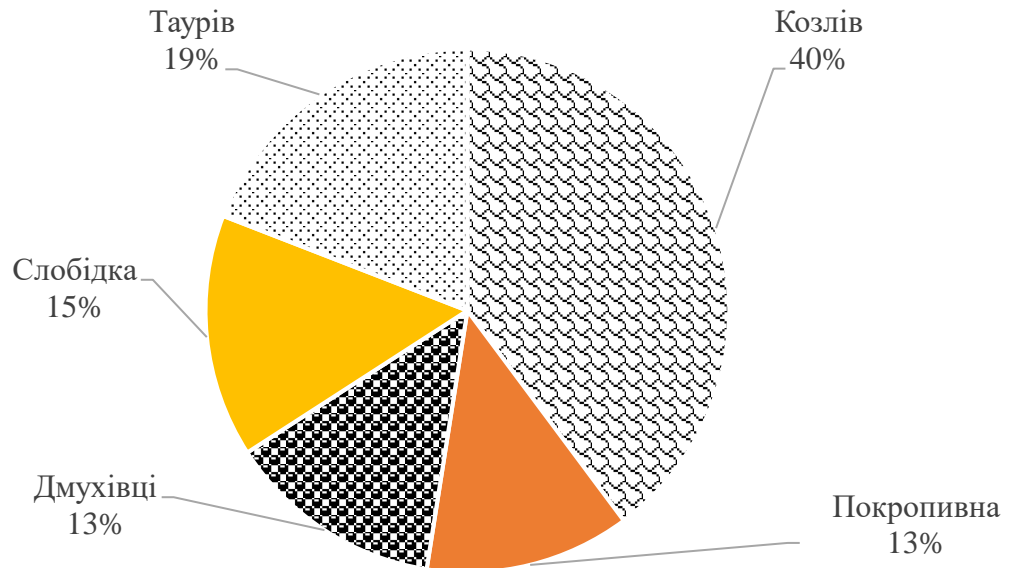

Рисунок 2.2 – Відсоткове співвідношення чисельності жителів населених пунктів Козлівської ОТГ

Отже, можемо бачити, що найбільша кількість населення (1797 осіб або 40%) проживає на території селища міського типу Козлів, другим за чисельністю населення є село Таурів, третім за величиною населеним пунктом є село Слобідка.

На території Козлівської громади діє ряд освітніх закладів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Аналітичні дані про дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади Козлівської ОТГ²

Показники	Роки			
	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5
Кількість дошкільних закладів, одиниць	2	2	2	2

² Складено автором на основі інформаційних даних селищної ради Козлівської ОТГ.

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5
Кількість дітей в дошкільних закладах, осіб	88	86	90	94
Завантаженість дошкільних закладів (дітей на 100 місць)	88	86	90	94
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, одиниць	3	3	3	3
Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, осіб	359	354	360	350
Кількість вчителів у загальноосвітніх навчальних закладах, осіб	67	66	58	58

Із приведених у таблиці даних бачимо, що на території громади функціонують два дошкільних та три загальноосвітніх заклади. Кількість дітей у дошкільних закладах у динаміці 2016-2019 років коливалась у межах 86 – 94 осіб. Щодо кількості учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, то можемо зазначити невелике скорочення чисельності учнів: у динаміці чотирьох останніх років їх кількість скоротилася з 359 до 350 осіб. Найбільшу чисельність учнів спостерігаємо у 2018 році – 360 осіб. Кожен із зазначених закладів має ряд проблем, які мають бути вирішені на рівні громади (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Перелік та опис освітніх закладів Козлівської ОТГ³

Назва та місце розміщення	Рік побудови чи капремонту	Проектна потужність	Наповненість	Проблема
1	2	3	4	5
Козлівська загальноосвітня школа І-ІІІ ст., Тернопільська область, Козівський район, смт Козлів, вул. Галицька, 14	1950	560	52,5%	Незадовільний стан вікон та дверей
Таурівська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів, Тернопільська область, Козівський район, с.Таурів, вул. Центральна, 14	1962	150	30%	Відсутність інклюзивного середовища

³ Складено автором на основі інформаційних даних селищної ради Козлівської ОТГ.

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5
Покропивнянський навчально-виховний комплекс (загальноосвітній навчальний комплекс I ступеня)	2016	60	15%	Застаріле матеріально-технічного забезпечення
Козлівський дитячий сад «Дзвіночок», Тернопільська область, Козівський район, смт Козлів, вул. Повстанців УПА, 11	2018 (капітальний ремонт)	50	108%	Висока наповненість груп дошкільнят
Таурівський ДНЗ «Вишиванка», Тернопільська область, Козівський район, с.Таурів, вул. Центральна, 3-а	2010	40	48%	Оновлення протипожежних засобів, встановлення протипожежної автоматичної сигналізації

Отже, основними проблемними моментами функціонування освітніх закладів громади є незадовільний стан вікон та дверей, відсутність інклюзивного середовища, застаріле матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу, висока наповненість груп дошкільнят, потреба в оновленні протипожежних засобів, необхідність встановлення протипожежної автоматичної сигналізації.

Характеристику Козлівської ОТГ у порівнянні із громадами-конкурентами представлено у таблиці 2.5. Конкурентами їх можна вважати тому, що окружні села, які ще не входять до жодної ОТГ, ближчим часом мають вирішити, до якої з цих громад їм доцільно буде приєднатися.

Таблиця 2.5 – Порівняння Козлівської ОТГ з громадами-конкурентами

Показники	Найменування громад-конкурентів		
	Громада Козлівська	Озерянська громада	Купчинецька громада
1	2	3	4
Територія, км ²	95,6	126,8	97,6
Населення	4408	6299	5931

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4
Зайняте населення	1128	1826	1497
Зареєстровані безробітні	7	17	9
Середня заробітна плата	8126	8356	8097
Якась одна сильна сторона, що надає перевагу у розвитку	Агропродсервіс інвест	Підприємці	Агропродсервіс

Результати порівняння свідчать, що найбільшою за площею є Озерянська громада. Вона ж є і лідером за чисельністю населення та середнім рівнем заробітної плати. Проте саме для цієї громади характерними є найвищий рівень безробіття, а також відсутність великого сільськогосподарського підприємства. До переваг Козлівської громади можемо віднести найнижчий рівень безробіття, порівняно високу середню заробітну плату та наявність на її території потужного сільгоспвиробника «Агропродсервіс інвест».

Історія розвитку громади розпочалася ще 23 серпня 1448 року, коли король Казимир IV Ягеллончик, перебуваючи в селі Козлів, видав грамоту стосовно надання Магдебурзького права селу Зушиці (або Дзушиці, тепер в Городоцькому районі Львівської області) [41]. 31 жовтня 1467 року король Казимир IV Ягеллончик видав грамоту, за якою польському шляхтичеві Альберту Боровському надано 200 польських марок на розбудову королівського села Козлів. Згідно із згаданою грамотою, Козлів і навколишні поселення належали польським королям. 31 грудня 1474 року король Казимир IV Ягеллончик видав грамоту, за якою записав Альберту Боровському 50 гривень звичайних грошей на селах королівських Козлові та Таурові в

тодішньому Тереховлянському повіті Галицької землі, що знаходились на той момент у нього в заставі.

Протягом першого століття із часу заснування, постійними орендарями села були нащадки Альберта Боровського – Мацей і Войцех, про що свідчать інші документи, котрі зберігаються в державному архіві Тернопільської області. Походження назви населеного пункту краєзнавці пояснюють тим, що серед перших поселенців була авторитетна людина, можливо, їх поводитир, на прізвище «Козел», бо мав найбільше кіз. Він став засновником цього поселення, котре на його честь отримало назву Козлів.

27 травня 1502 року польський король Александр Ягеллон видав грамоту, згідно з якою передав Козлів з присілками шляхтичу Анджею Ружі – львівському латинському архиєпископу, дозволив йому підвищити статус села до міста. Того ж року він став власністю Львівського римо-католицького єпископства [41].

Трагічним в історії Козлова був, зокрема, 1575 рік. Повертаючись із походу, татари зненацька, із західної сторони, напали на Козлів і знищили його вщент, а його мешканці опинилися у татарському полоні, звідки майже ніхто не повертався. По суті, поселення довелося засновувати знову. І це сталося через два роки після згаданої трагедії. У вересні 1577 року вийшов королівський указ, щоб на місці зруйнованого села Козлів закласти однойменне містечко з Магдебурзьким правом. На той час навколишні землі й території майбутнього містечка належали польському магнатові Людвігу Будзиновському. Саме йому й вдалося заново відбудувати Козлів з добре розвиненою інфраструктурою.

Після Зборівської битви 1649 року Козлів зазнав руйнувань від татарських загонів. Особливо спустошливою була турецько-татарська навала 1672 року. Належачи до Австрії, Козлів зберігав статус заштатного містечка у Бережанському повіті. У 1875 році львівський краєзнавець Антон Шнайдер створив для містечка проект герба: на червоному тлі срібна квітка троянди

(родовий герб одного з колишніх власників Козлова, єпископа Боришевського).

На початку 20 століття Козлів перебував під владою Польщі, а згодом – Радянського Союзу. До 1939 на теренах селища діяли осередки «Просвіти», «Рідної школи», «Сільського господаря» й інші українські товариства й організації. Із 1940 по 1962 роки Козлів був районним центром Тернопільської області [41].

На сьогодні організація та функціонування системи місцевого самоврядування Козлівської ОТГ здійснюється відповідно до положень Конституції та законів України, а також статуту громади [42]. Система місцевого самоврядування Козлівської ОТГ включає:

- територіальну громаду;
- внутрішні громади, які утворюють жителі населених пунктів громади;
- Раду – представницький орган місцевого самоврядування, що представляє Козлівську ОТГ та здійснює від її імені та в її інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування;
- селищного голову, який є головною посадовою особою Козлівської ОТГ;
- виконавчі органи Ради (виконавчий комітет, управління, відділи, служби тощо);
- старост сіл Покропивна, Слобідка, Таурів;
- депутатський корпус;
- органи самоорганізації населення.

Станом на 1 вересня 2020 року у структурі управління Козлівської ОТГ налічувалось 23 працівники (рис. 2.3). Із приведеного рисунка можемо зробити висновок, що структура управління Козлівської ОТГ є лінійною. Очолює виконавчий орган громади селищний голова, у підпорядкуванні якого перебувають сільські старости та виконавчий комітет об'єднаної територіальної громади.

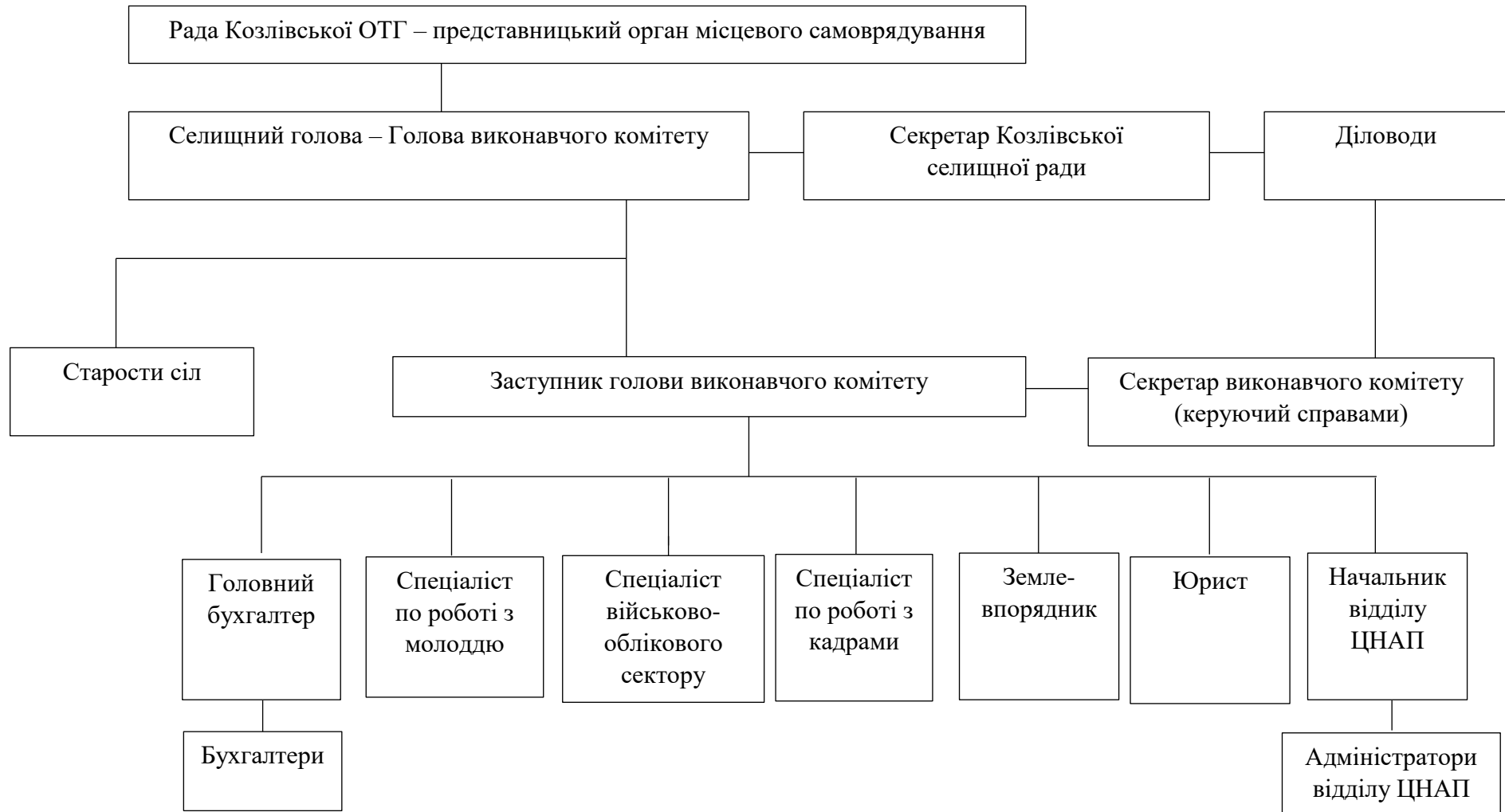

Рисунок 2.3 – Організаційна структура управління Козлівської ОТГ⁴

⁴ Складено автором за даними офіційного сайту Козлівської ОТГ.

У виконавчому комітеті процес управління здійснюється за кількома основними напрямками, серед яких: робота з молоддю, бухгалтерський облік, юридичний супровід, робота із кадровими ресурсами, а також надання адміністративних послуг. Також у Козлівській ОТГ функціонує низка фахових комісій, серед яких: комісія з питань освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури, спорту та соціального захисту населення; комісія з питань прав людини, законності, депутатської діяльності, етики; комісія з питань житлово-комунального господарства, комунальної власності, промисловості, підприємництва та сфери послуг; комісія з питань планування, фінансів, бюджету та соціально-економічного розвитку; комісія з питань містобудування, будівництва, земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища.

Система місцевого самоврядування Козлівської ОТГ сформована та функціонує на принципах, передбачених Конституцією України [3] та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [44].

У своїй діяльності складові системи місцевого самоврядування досліджуваної громади додатково дотримуються таких принципів:

- ефективності – рішення, що готуються чи ухвалюються ними мають бути максимально ефективними серед можливих альтернативних рішень;
- сталості – використання ресурсів Територіальної громади не може шкодити наступним поколінням;
- екологічності – при прийнятті рішення має забезпечуватися його мінімальний негативний вплив на навколишнє природне середовище;
- системності – кожне рішення розглядається у взаємозв'язку з іншими рішеннями в просторі та часі;
- відкритості – рішення готуються та розглядаються відкрито, не може бути жодного рішення, закритого для громадськості;
- громадської участі – підготовка проектів та прийняття рішень, особливо тих, що стосуються планування та використання ресурсів громади

мають відбуватись за умов широкого громадського обговорення та врахування інтересів Козлівської ОТГ, рішення, що стосуються окремих населених пунктів громади – також і інтересів їхніх жителів. Так, із 2008 року в Козлівській ОТГ здійснює свою діяльність громадська організація «Олімп», яка успішно реалізувала проект ПРООН/ЄС «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Місцеві засоби масової інформації у громаді відсутні.

Станом на 1 січня 2020 року до Козлівської селищної ради обрано 22 депутати. На рис. 2.4 відображено кількісний склад депутатського корпусу у розрізі населених пунктів, що входять до Козлівської ОТГ.

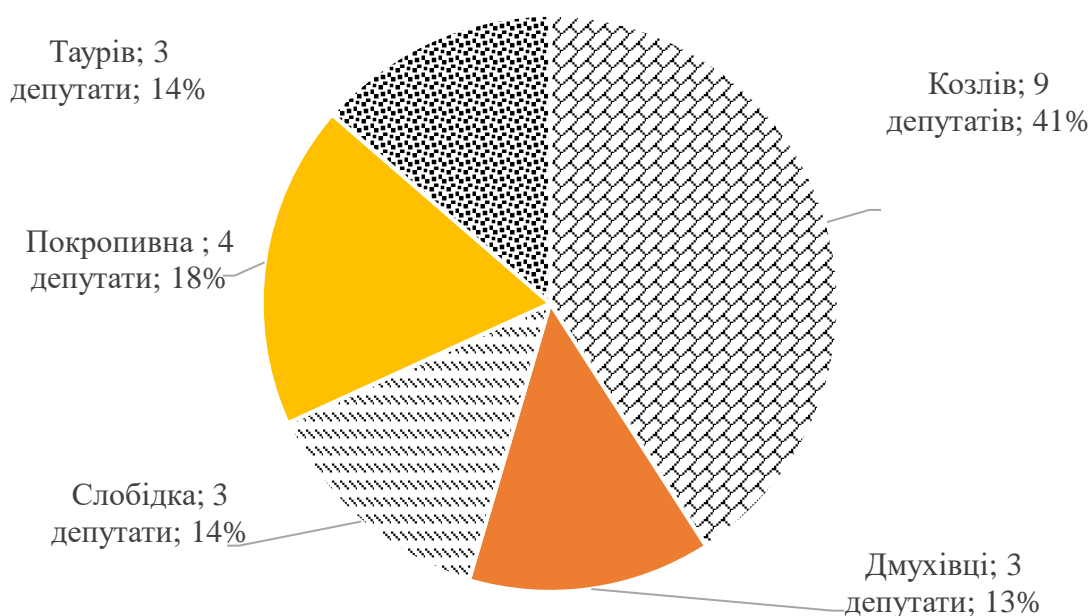

Рисунок 2.4 – Кількісний склад та відсоткове співвідношення структури депутатського корпусу у розрізі населених пунктів, що входять до Козлівської ОТГ

Результати проведеного аналізу дозволяють стверджувати, що найбільш чисельною є депутатська група від смт. Козлів (9 депутатів або 41% депутатського корпусу). Більшість сіл представлені у Раді трьома депутатами. І лише депутатська група с. Покропивної налічує 4 депутати. Різна кількість

депутатів у Раді ОТГ зумовлена різною чисельністю населення сіл – учасників громади. Проте можемо зазначити досить рівномірний розподіл кількості депутатів між населеними пунктами громади. Це дозволяє депутатській групі відстоювати інтереси громади села, що її обрала, та створює передумови для демократичного прийняття важливих стратегічних рішень. Також дотримання принципів демократичного самоврядування дає змогу Козлівській ОТГ реалізовувати прогресивні засади регіонального розвитку та нарощувати внутрішній потенціал спроможної громади для реалізації його у майбутніх перспективних проектах.

2.2 Аналіз земельного фонду та економічної основи діяльності територіальної громади

Загальна площа земель Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади – 95,6 км². Розподіл земель за основними населеними пунктами громади представлено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Розподіл земель за основними населеними пунктами громади (колишніми місцевими радами)⁵

Назва населеного пункту	Загальна площа земель, га	Площа земель в межах населеного пункту, га
Козлів	4278,4	1204,4
Покропивна	1326,9	409,91
Слобідка	1239	332,62
Таурів	2717,9	757,9
Всього	9562,2	2704,83

Відсоткове співвідношення розподілу земель представлено на рисунку 2.5. Із приведеного рисунка можемо зробити висновок про найбільшу питому вагу земель, що знаходяться у розпорядженні місцевих рад смт. Козлів та села

⁵ Складено автором на основі звітних документів Козлівської ОТГ.

Таурів. Села Слобідка і Покропивна мають у своєму віданні 13 та 14% земель, закріплених за їх місцевими радами.

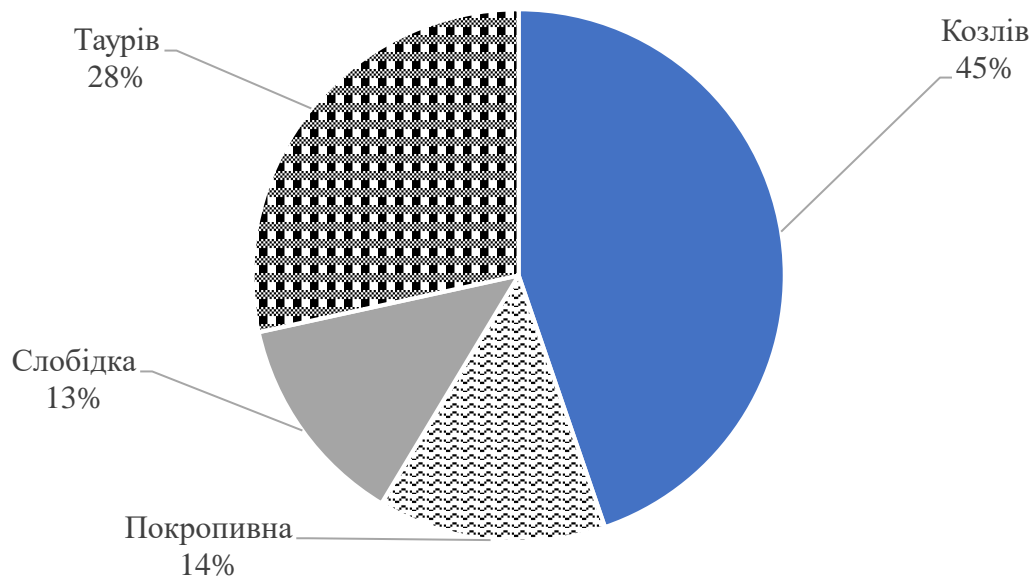

Рисунок 2.5 – Відсоткове співвідношення площі Козлівської ОТГ у розрізі місцевих рад

Генеральні плани населених пунктів Козлівської ОТГ старі датуються 80-ми роками минулого століття. Інвентаризація земель розроблена в селі Покропивна у 2005 році на даний час є актуальною. Загальна інвентаризація земель інших населених пунктів орієнтовно була зроблена у 80-ті, 90-ті роки та на даний час не є актуальною.

Серед корисних копалин у Козлівській ОТГ найбільше значення мають неметалеві природні будівельні матеріали: цегельні і черепичні глини. У селі Дмухівці знаходиться кар'єр глини. Загальна площа лісів у ОТГ становить 209,14 га.

Основним природним багатством громади є її земельні ресурси. У структурі земельного фонду провідне місце належить сільськогосподарським угіддям. Завдяки ресурсним можливостям родючих земель, в значній мірі сформувався аграрно-індустріальний тип господарства Козлівської ОТГ. Розораність території значна. Найпоширенішими ґрунтами в ОТГ є

чорноземи. Кліматичні умови досліджуваної громади дають можливість вирощувати усі види сільськогосподарських культур.

Найбільшими роботодавцями Козлівської ОТГ є сільськогосподарські підприємства та підприємства обробної промисловості (табл. 2.7, 2.8). При цьому діяльність останніх пов'язана, в першу чергу, із переробкою тієї ж сільськогосподарської сировини, джерело надходження якої, у більшості випадків, локалізоване безпосередньо в межах громади та на сусідніх із нею територіях.

Таблиця 2.7 – Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності (сумарно по всіх населених пунктах, що увійшли до складу Козлівської ОТГ), одиниць⁶

Види суб'єктів підприємницької діяльності	Роки			
	2016	2017	2018	2019
Юридичні особи	10	11	12	14
Фізичні особи-підприємці	80	80	81	81
Разом	90	91	93	95

Таблиця 2.8 – Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності за видами діяльності (сумарно по всіх населених пунктах, що увійшли до складу ОТГ)

Галузі та види діяльності суб'єктів підприємницької діяльності	Роки			
	2016	2017	2018	2019
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	2	2	2	2
Рибне господарство				
Промисловість, у тому числі:	1	1	1	1
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води				1
Будівництво	3	3	3	3
Оптова і роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	68	67	66	64
Готелі та ресторани	1	1	3	3
Транспорт і зв'язок	3	3	3	3
Інші види економічної діяльності	2	3	3	4

Результати проведеного аналізу дозволяють стверджувати, що на території Козлівської ОТГ переважають фізичні особи-підприємці (далі –

⁶ Складено автором на основі звітних документів Козлівської ОТГ.

ФОП). У динаміці 2016-2019 років їх чисельність дещо збільшилася. Щодо юридичних осіб, то їх питома вага у загальній кількості суб'єктів підприємницької діяльності громади на кінець 2019 року становила 14,74%. Такий стан речей свідчить про те, що саме ФОП є найбільш поширеною формою організації бізнесу на території Козлівської ОТГ.

Найбільша кількість суб'єктів підприємництва здійснюють діяльність у галузях оптової і роздрібною торгівлі; торгівлі транспортними засобами; наданні послуг із ремонту (80%), на другому місці – сфери будівництва, транспорту і зв'язку, а також інші види економічної діяльності. Лише два суб'єкти підприємництва на території досліджуваної громади здійснюють свою діяльність у сфері сільського господарства. Але саме ці два підприємства є найбільшими роботодавцями Козлівської ОТГ (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Найбільші роботодавці Козлівської ОТГ⁷

Підприємство, організація, установа	Вид діяльності (основний)	Чисельність працівників у 2019 р.
ТОВ «Агропродсервіс інвест»	Виробництво сільськогосподарської продукції	65 сезонно
СГ ТОВ «Слава»	Виробництво сільськогосподарської продукції	52 сезонно

Отже, найбільшими роботодавцями досліджуваної громади є ТОВ «Агропродсервіс інвест» та СГ ТОВ «Слава». Обидва ці підприємства є досить успішними сільгоспвиробниками. Слід зазначити, що Козівський район загалом та Козлівська громада зокрема згідно зі Схемою планування території Тернопільської області [45] належать до зони переважно сільського господарства. Тому саме сільськогосподарська галузь є пріоритетною для розвитку в досліджуваній громаді.

Основні показники діяльності малого бізнесу досліджуваної громади представлено у таблиці 2.10. Результати проведених досліджень дозволяють

⁷ Складено автором на основі звітних документів Козлівської ОТГ.

стверджувати, що кількість малих підприємств на 10 тисяч населення громади у 2019 році збільшилася на два суб'єкти господарювання.

Таблиця 2.10 – Показники роботи малого бізнесу Козлівської ОТГ⁸

Показники	2017	2018	2019
Кількість малих підприємств на 10 000 населення	25	25	27
Середньорічна кількість найманих працівників, осіб	137	131	129
Питома вага зайнятих на малих підприємствах (% до населення в працездатному віці)	10%	9,6%	9,1%

Середньорічна кількість найманих працівників у динаміці трьох останніх років зазнала зниження (на 8 осіб у порівнянні з 2017 роком), питома вага зайнятих на малих підприємствах Козлівської ОТГ у динаміці 2017 – 2019 років коливалась у межах 9-10%. Це досить низький показник, який свідчить про недостатній рівень стимулювання розвитку малого бізнесу у досліджуваній громаді.

Тенденції зайнятості в громаді є наступними: станом на кінець 2017 року було працевлаштовано 1270 осіб, на кінець 2018 року – 1149 осіб, на кінець 2019 року – 1128 осіб. Такий стан речей свідчить про зниження обсягу працевлаштованого населення та негативні зміни на місцевому ринку праці.

Структуру зайнятості населення Козлівської громади представлено у таблиці 2.11.

Отже, найбільшу питому вагу у зайнятості населення громади займають такі галузі як колективні громадські та особисті послуги, оптова й роздрібна торгівля та сільське господарство. Середня заробітна плата громади також відрізняється за окремими видами діяльності (табл. 2.12).

⁸ Складено автором на основі звітних документів Козлівської ОТГ.

Таблиця 2.11 – Структура зайнятості населення Козлівської громади за видами діяльності станом на кінець 2019 року [40]

Галузі та види діяльності	Чисельність зайнятого населення, осіб	% у структурі зайнятого населення
1	2	3
Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	138	12,23
Промисловість	77	6,83
Будівництво	82	7,27
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з їх ремонту.	153	13,56
Готелі та ресторани	54	4,79
Транспорт і зв'язок	76	6,74
Фінансова діяльність	37	3,28
Операції з нерухомістю, здавання під найом та послуги юридичним особам	10	0,89
Державне управління	43	3,81
Освіта	87	7,71
Охорона здоров'я та соціальна допомога	120	10,64
Колективні, громадські та особисті послуги	206	18,26
Інші види діяльності	45	3,99
Всього зайнятого населення	1128	100,00

Таблиця 2.12 – Середня заробітна плата за видами діяльності, грн. (сумарно по всіх населених пунктах, що увійшли до складу ОТГ станом на кінець 2019 року) [40]

Галузі та види діяльності	Розмір заробітної плати, грн.	Ранжування галузей та видів діяльності за розміром заробітної плати
1	2	3
Будівництво	10050	1
Освіта	9500	2
Промисловість	7173	3
Фінансова діяльність	7034	4
Державне управління	7018	5
Охорона здоров'я та соціальна допомога	7000	6
Колективні, громадські та особисті послуги	6500	7
Інші види діяльності	6273	8
Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	6173	9
Готелі та ресторани	5500	10

Продовження таблиці 2.12

1	2	3
Операції з нерухомістю, здавання в оренду та послуги юридичним особам	5500	11
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з їх ремонту	4173	12
Транспорт і зв'язок	4173	13

Дані таблиці свідчать, що найвищий рівень середньої заробітної плати у 2019 році спостерігався у таких галузях як будівництво, освіта та промисловість. Найнижчими були показники оплати праці у таких сферах як операції з нерухомістю, оптова та роздрібна торгівля, а також транспорт та зв'язок.

2.3 Дослідження фінансово-бюджетної основи функціонування Козлівської ОТГ

Власні доходи Козлівської ОТГ формуються у великій мірі за рахунок податку від доходів фізичних осіб. Значну частку також становить єдиний податок від сільськогосподарських виробників і орендна плата за землю (табл. 2.13). Згідно з даними таблиці, основним джерелом податкових надходжень Козлівської ОТГ є офіційні трансферти.

Таблиця 2.13 – Структура податкових надходжень до бюджету Козлівської ОТГ, млн. грн.⁹

Види податкових надходжень та їх питома вага у загальній структурі	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020 (прогноз)
1	2	3	4	5	6
Прибутковий податок з громадян/ Податок з доходів фізичних осіб	3,664	5,839	7,339	7,225	7,06

⁹ Систематизовано автором на основі бюджетних звітів Козлівської ОТГ.

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5	6
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	19,44	30,97	38,93	38,32	37,45
Єдиний податок(крім с/г виробників)	0,235	0,478	0,549	0,932	0,923
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	1,25	2,54	2,91	4,94	4,90
Єдиний податок від с/г виробників	0,73	1,129	1,419	1,259	1,26
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	3,87	5,99	7,53	6,68	6,68
Плата за землю	1,685	1,94	2,044	2,016	1,89
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	8,94	10,29	10,84	10,69	10,03
Податок на нерухомість	0,081	0,124	0,154	0,378	0,363
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	0,43	0,66	0,82	2,01	1,93
Акцизний збір	0,052	0,053	0,068	0,088	0,088
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	0,28	0,28	0,36	0,47	0,47
Інші місцеві податки та збори	0,003	0,004	0,016	0,005	0,004
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	0,02	0,02	0,08	0,03	0,02
Дохід від оренди комунального майна	0,047	0,043	0,05	0,077	0,072
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	0,25	0,23	0,27	0,41	0,38
Інше	0,007	0,013	0,046	0,018	0,006
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	0,04	0,07	0,24	0,10	0,03
Офіційні трансферти	12,348	12,504	15,549	15,065	12,706
% у загальному обсязі податкових надходжень відповідного періоду	65,50	66,33	82,48	79,91	67,40
Податкові надходження разом	18,852	22,127	27,234	27,063	24,372

До них відносимо насамперед фінансові ресурси цільового спрямування (субвенції), які є основою коштів, що передаються Державним бюджетом місцевим бюджетам на виконання делегованих повноважень.

Другу позицію за питомою вагою у структурі податкових надходжень посідає прибутковий податок з громадян / податок з доходів фізичних осіб. Його питома вага у динаміці 2016 – 2019 років зросла з 19,44 до 38,32%.

Вагомими є суми податкових надходжень у вигляді плати за землю, питома вага якої у динаміці чотирьох останніх років збільшилася з 8,94 до 10,69%.

За кошти офіційних трансфертів у вигляді державних субвенцій на території громади було реалізовано низку проектів (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Перелік та вартість реалізованих в межах території ОТГ проектів за кошти державної субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів чи Державного фонду регіонального розвитку [40]

№ з/п	Назва проекту	Період реалізації	Сума витрачених коштів, тис. грн.
1.	Капітальний ремонт даху Дмухівського сільського клубу в с. Дмухівці Козівського району Тернопільської області	2016-2018	864,698
2.	Будівництво водопровідної мережі вулиць Закутина і Довга в с. Покропивна Козлівської об'єднаної територіальної громади Козівського району Тернопільської області	2017-2019	2972,968
3.	Капітальний ремонт Козлівського дитячого садку «Дзвінок» с.м.т. Козлів, вул. Повстанців УПА, 11, Козівського району, Тернопільської області	2017-2018	1380,50196
4.	Будівництво водогону в с. Таурів Козівського району Тернопільської області	2017-2018	1433,714
5.	Будівництво підземного водозабору для водопостачання багатоквартирного житлового будинку в с. Дмухівці вул. Личакова, 26 Козівського району Тернопільської області	2018	663,6413
6.	Капітальний ремонт нежитлової будівлі (клубу), (заходи по енергозбереженню) в с. Слобідка по вул. Львівська, 9, Козівського району, Тернопільської області	2019-2021	2925,095

Із приведеної таблиці бачимо, що усі реалізовані проекти були спрямовані на підвищення соціальних стандартів життя громади, забезпечення функціонування інфраструктурних об'єктів, які потребували реконструкції та відновлення.

Структуру видатків бюджету Козлівської ОТГ представлено на рис. 2.6. Із приведенного рисунка бачимо, що найбільшу питому вагу у структурі

видатків Козлівської ОТГ займають видатки на освіту (46%). Також вагомою є частка витрат на охорону здоров'я (22%) та державне управління (18%). Такий стан речей свідчить про соціальну орієнтованість бюджетних витрат.

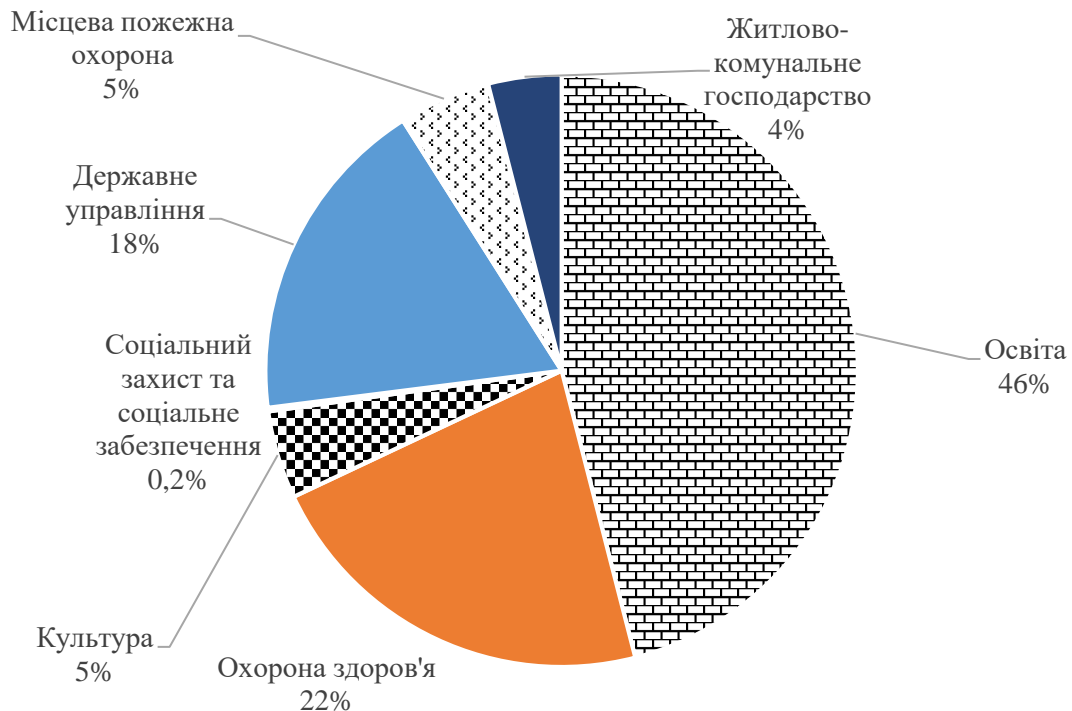

Рисунок 2.6 – Структура бюджетних видатків громади за 2019 рік¹⁰

Обсяги та структура податкових надходжень від найбільших платників податків Козлівської ОТГ представлено у табл. 2.15. Дані таблиці свідчать, що основними видами податкових надходжень від найбільших платників податків є податок з доходу фізичних осіб, плата за землю та податок на нерухомість.

Таблиця 2.15 – Обсяг податкових надходжень від найбільших платників податків у громаді (млн. грн.)

№ з/п	Найменування платника податків	Сплачено ПДФО	Плата за землю	Податок на нерухомість
1.	ТОВ «Агропродсервіс інвест»	4873,2	459,1	79,850
2.	ТОВ «Слава»	1200,6	390,0	57,0

¹⁰ Систематизовано автором на основі бюджетних звітів Козлівської ОТГ.

Для підтримки суб'єктів підприємницької діяльності Козлівської ОТГ у 2019 році було відкрито консультаційний «Центр підтримки підприємництва», який створений при підтримці департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації. Метою діяльності Центру є надання інформаційно-консультативної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва області.

Фінансова інфраструктура громади представлена банківським відділенням АТ «Ощадбанк». Козлівська ОТГ за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» у 2019 році відкрила Центр надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП), який надає адміністративні послуги понад 4 тисячам мешканців громади та Козівського району. У новому ЦНАПі працюють 2 адміністратори та посадова особа, що надає послуги РАЦС та нотаріальні послуги. Також створено 1 віддалене робоче місце. У центральному відділенні ЦНАП Козлівської ОТГ надають 90 видів адміністративних послуг. Відремонтувати приміщення під ЦНАП громаді допомогла держава, яка через Державний фонд регіонального розвитку спрямувала на це 2,7 млн. грн. Ще 300 тисяч на ЦНАП виділила сама громада. Допомогу в розробці сучасного дизайну, будівництві, інституційному створенні ЦНАП, а також в оснащенні центру технікою зі спеціалізованим програмним забезпеченням та меблями громаді надала Програма «U-LEAD з Європою».

Фінансова інфраструктура Козлівської ОТГ представлена мережею закладів торгівлі та побутового обслуговування. Загалом у Козлівській громаді функціонує 19 продуктових, 5 промислових магазинів і два заклади громадського харчування. Також є одна майстерня з ремонту одягу, дві станції технічного обслуговування та 5 перукарень. Крім цього, на території громади здійснює свою діяльність Козлівська місцева пожежна охорона, яка фінансується за рахунок коштів Козлівської селищної ради.

Результати аналізу житлово-комунальної та енергетичної основи функціонування Козлівської ОТГ засвідчили, що майже 100% помешкань житлового фонду є підключеними до комунального газопостачання, проте

лише близько 87% будівель станом на кінець 2019 року були підключені до комунального водопостачання (табл. 2.16). Це свідчить про те, що близько 10% населення громади використовують воду із власних колодязів.

Таблиця 2.16 – Частка житлового фонду Козлівської громади, що підключений до комунальних мереж [40]

Показники	2017	2018
% помешкань, підключених до комунального водопостачання	82	87
% помешкань, підключених до комунального газопостачання	97	97

На території громади здійснює свою діяльність комунальне підприємство «Козлів Комунальник», яке надає послуги з водопостачання, прибирання територій та освітлення вулиць. Для населення, платним послугами в громаді є постачання питної води. Тариф на холодне водопостачання станом на 1 січня 2020 року становив 14,85 грн. за 1 м³ води.

Отже, результати проведеного аналізу матеріальної та фінансової основи діяльності Козлівської ОТГ дозволяють стверджувати, що це є спроможна та добре організована громада, із сформованими й функціональними органами місцевого самоврядування, у достатній мірі забезпечена фінансовими та матеріальними ресурсами. Проблемними моментами розвитку громади є велика кількість комунальних та державних об'єктів, що потребують капітального ремонту, низька зайнятість населення та досить невисокий рівень середньої заробітної плати мешканців, порівняно мала кількість великих підприємств. Тому у третьому розділі роботи доцільно розробити низку проектних пропозицій, спрямованих на зміцнення фінансової та матеріальної бази функціонування Козлівської ОТГ.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ЗМІЦНЕННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КОЗЛІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1 Розвиток соціально-культурної сфери Козлівської ОТГ шляхом залучення фінансових ресурсів Державного фонду реконструкції і розвитку

Децентралізація державного управління, зміцнення системи місцевого самоврядування на фоні динамічних змін в усіх сферах суспільного життя країни, чітко визначеного євроінтеграційного курсу, стрімкого розвитку громадського, інформаційного суспільства вимагають нових, нестандартних рішень та високого рівня професіоналізму й компетентності у фінансовому забезпеченні діяльності громад. Саме тому дуже важливим завданням на сьогодні є ефективно залучення ресурсів Державного фонду реконструкції і розвитку (далі –ДФРР) шляхом написання актуальних для громади проєктів.

Головна мета ДФРР – це прискорення соціального-економічного розвитку регіонів. У Бюджетному кодексі України зазначено, що кошти державного фонду регіонального розвитку спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку (у тому числі проєктів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків, спортивної інфраструктури і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів, а також на реалізацію проєктів-переможців «Всеукраїнського громадського бюджету».

Якщо говорити про структуру витрат коштів ДФРР, то 50% витрачаються Кабінетом Міністрів України на визначені ним пріоритети (нововведення 2019 року). На реалізацію інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку,

що мають на меті розвиток спортивної інфраструктури та енергоефективності державних і комунальних навчальних та медичних закладів, передбачається не менше 10% за кожним з таких напрямів. На реалізацію проєктів-переможців «Всеукраїнського громадського бюджету» – не більше 10% коштів ДФРР. Решта фактично спрямовується на виконання інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку (рис. 3.1).

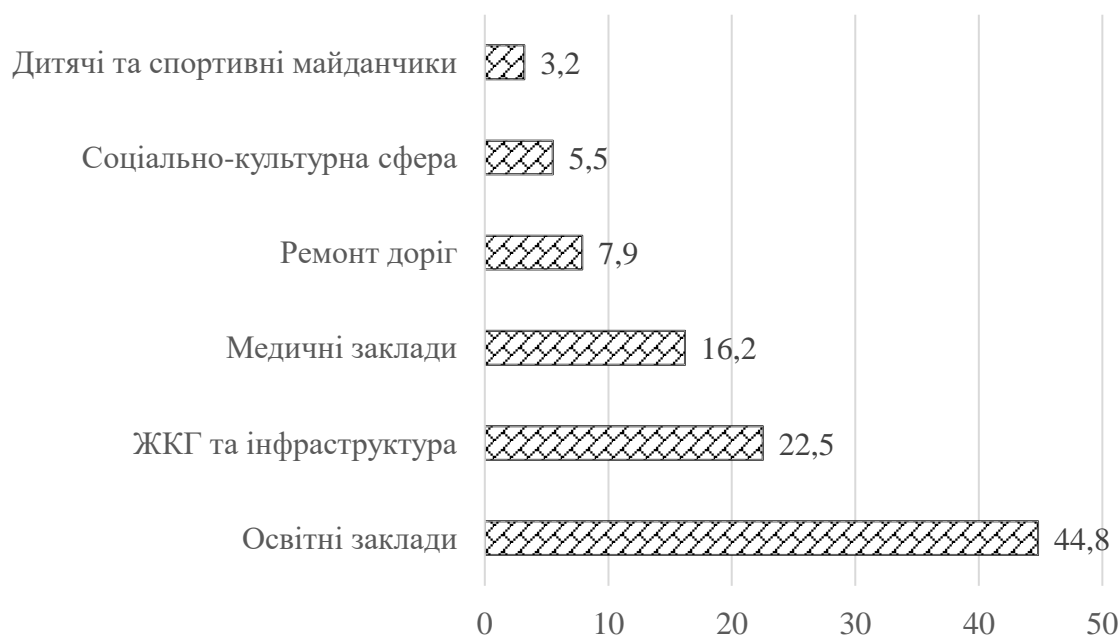

Рисунок 3.1 – Основні напрями фінансування проєктів та програм, що реалізовані ДФРР у динаміці 2015-2019 років, % від загальної кількості об'єктів [46]

Загалом було профінансовано 3730 об'єктів / заходів на загальну суму 18,7 млрд. грн. Одним із пріоритетних напрямів фінансування є соціально-культурна сфера, адже заклади культури у сільській місцевості є невід'ємною складовою культурного розвитку України.

Упродовж останнього десятиліття сільська культура втратила не лише відповідне місце серед пріоритетів державної політики, а й зазнала руйнування цілісної мережі культурних установ. Існуюча у сільській місцевості соціокультурна ситуація вимагає нових політичних підходів, програм, проєктів і механізмів їхньої реалізації. Сьогодні, як ніколи, особливої

уваги з боку держави, органів місцевого самоврядування та всього суспільства потребує діяльність, спрямована на збереження і розвиток технічного стану будівель закладів культури у сільській місцевості, забезпечення достойного рівня комфортності для персоналу та відвідувачів закладу.

З метою підвищення ефективності фінансового забезпечення Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади (далі ОТГ) та активізації культурної діяльності пропонуємо до впровадження проект реконструкції Козлівського селищного клубу як перший крок до створення «Центру місцевої активності». Схематичне представлення суті проекту відображено на рис. 3.2.

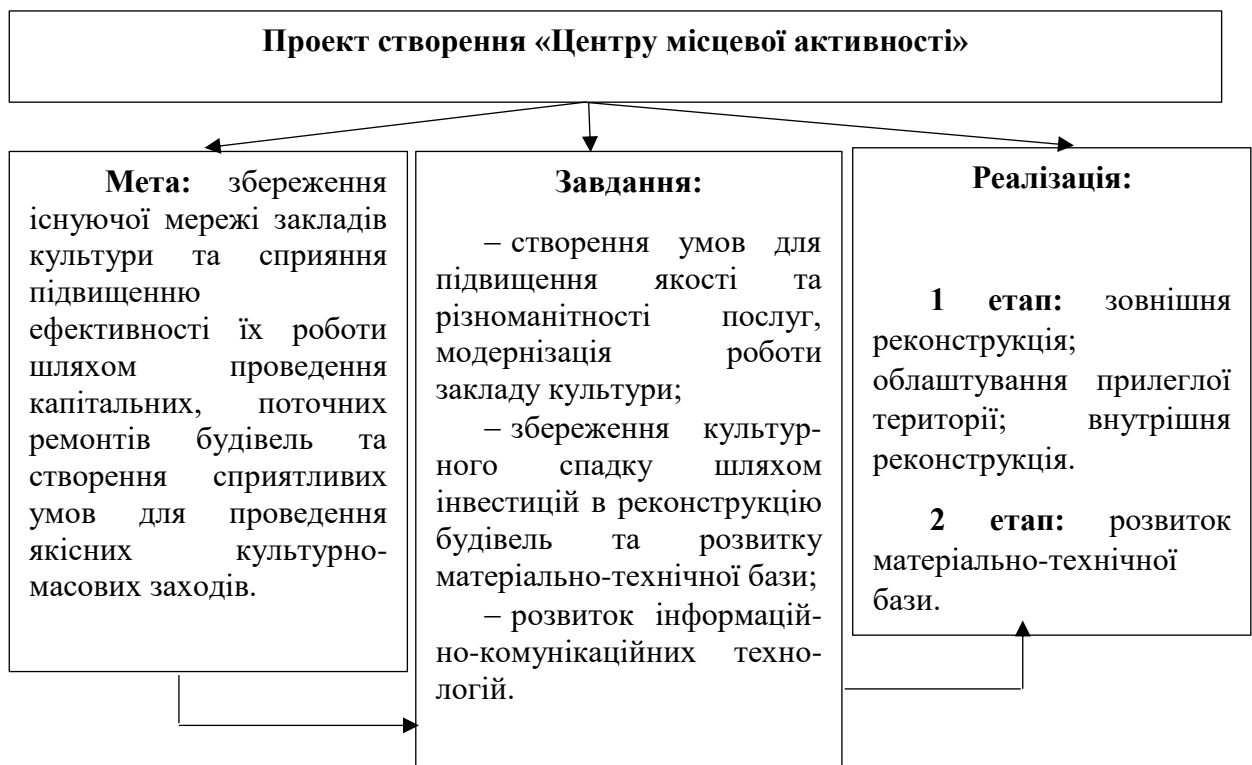

Рисунок 3.2 – Алгоритм реалізації проекту створення
«Центру місцевої активності» у смт. Козлів

Актуальність проекту визначається необхідністю запровадження нової системи в роботі закладів культури через модернізацію форм і змісту культурного дозвілля, в напрямку збереження духовності громади,

підвищення рівня адаптації можливостей закладу культури до реальних потреб села і громади в цілому, забезпечення права дітей, молоді, дорослого населення на спілкування, згуртування, активізацію громадян, творчий розвиток та змістовне дозвілля.

Основна проблема проекту: проблема на вирішення якої спрямовано проект, полягає у наданні елементарних умов для організації та проведення культурного дозвілля на селі, забезпечення потреби сільських дітей та молоді в отриманні позашкільної освіти, залучення молоді та більш старшого покоління до організованого та спільного вирішення життєво-важливих питань шляхом створення на базі Козлівського селищного клубу «Центру місцевої активності».

Інноваційність проекту полягає у запровадженні ідеї підвищення громадської активності і соціального партнерства шляхом створення на базі селищного клубу «Центру місцевої активності». Завдання центру полягатиме в тому, щоб члени місцевої громади повірили у свій потенціал і переконалися в тому, що їхня участь здатна змінити життя на краще. Проект спрямований на ефективне використання фінансових та майнових ресурсів для розвитку територіальної громади смт. Козлів.

Через застосування сучасних енергозберігаючих технологій та зовнішнього дизайну створяться сприятливі умови для організації культурного центру дозвілля та місцевої активності.

Перелік заходів проекту:

- демонтаж дерев'яних віконних блоків;
- встановлення металопластикових віконних блоків;
- встановлення сталевих утеплених, металопластикових дверей;
- монтаж енергозберігаючих світильників;
- ремонт покрівель з рулонних матеріалів;
- встановлення пожежних драбин.
- відкриття «Центру місцевої активності» на базі селищного клубу, кімнати гурткової роботи, юнацького клубу лідерів;

- впровадження заходів по залученню громадян до вирішення соціально значущих проблем громади;
- широка інформаційна компанія.

Очікувані результати проекту: підвищення рівня культурно-естетичного виховання дітей та молоді, створення належних умов для проведення культурно-масової роботи, ведення просвітницьких заходів, популяризації здорового способу життя, розширення сфери діяльності закладу, удосконалення механізму залучення громадськості до вирішення проблем смт. Козлів, зменшення рівня міграції молоді з села до міста та зниження рівня злочинності.

Діяльність «Центру місцевої активності» підвищить соціальну і громадську активність, сприятиме розробці та реалізації проектів, спрямованих на вирішення найбільш актуальних проблем місцевої громади, залучатиме додаткові ресурси з коштів спільноти (мешканців села, інвестицій бізнесу). Козлівський селищний клуб стане не лише культурним закладом дозвілля, але і громадським центром для жителів села.

Цільові групи проекту: мешканці смт. Козлів та навколишніх сіл (7 сіл) в кількості близько 1200 осіб; учительські та учнівські колективи Козлівської загальноосвітньої школи, члени танцювальних колективів: «Капітошка» (вік учасників від 4-9 років, 14 учасників) та «Гармонія» (вік учасників 10-16 років, 12 учасників); члени малих форм художньої самодіяльності – 14 осіб; представники органів місцевої влади; представники громадських організацій; керівники сільськогосподарських підприємств та приватні підприємці – 30 осіб.

З метою надання якісних послуг всім верствам населення смт. Козлів, будівля закладу культури повинна відповідати вимогам сьогодення. Важливо відзначити необхідність покращення умов в осінньо-зимовий період (це стосується температурного режиму, що не відповідає нормам). Така ситуація потребує здійснення комплексу заходів, спрямованих на проведення робіт по

реконструкції приміщення цього закладу культури, створивши належні умови для реалізації їх функцій.

Подані розрахунки капітального ремонту здійснені на основі характеристик Козлівського будинку культури, який було побудовано у 1968 році. Це одноповерхова будівля, загальна площа якої сягає, в середньому, близько 400 м² (фойє – 50 м², глядацька зала на 100–150 місць – 150 м², сцена – 30 м², кімната для занять – 50 м², кабінет директора – 15 м², побутові приміщення – 40 м²) та приєднане приміщення бібліотеки – 65 м². Проект передбачає здійснення реконструкції закладу культури у два етапи (див. рис. 3.2). Зовнішня реконструкція передбачає: укріплення фундаменту, заміну даху, заміну вікон на енергозберігаючі склопакети, заміну зовнішніх дверей та утеплення стін (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Реалізація заходів зовнішньої реконструкції будинку культури смт. Козлів¹¹

Період виконання	Захід	Вартість	
		матеріалу, грн.	робіт, грн.
1-й місяць	Укріплення фундаменту	4 800	22 400
1-2-й місяць	Реконструкція покрівлі даху	60 000	30 000
3-й місяць	Заміна вікон на енергозберігаючі склопакети	42 000	9 300
3-й місяць	Заміна зовнішніх дверей	18 000	8 000
4-й місяць	Утеплення стін будівлі	22 000	40 000
Разом		126 800	100 700
		227 500	

Заходи реалізації зовнішньої реконструкції будинку культури смт. Козлів, використовуючи новітні матеріали з унікальними характеристиками, дозволять збільшити експлуатаційний термін будівлі та підвищити її

¹¹ Джерело: складено автором на основі середньостатистичної вартості матеріалів та робіт майстрів станом на червень-липень 2018 року.

теплоефективність, що в свою чергу забезпечить поліпшення температурного режиму. Оскільки прилегла територія навколо будинку культури знаходиться в неналежному стані, виникає необхідність її облаштування, а це потребує встановлення паркану (хоча б із центрального входу) й укладання тротуарної плитки (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Реалізація заходів облаштування прилеглої території будинку культури смт. Козлів

Період виконання	Захід	Вартість	
		матеріалу, грн.	робіт, грн.
5-й місяць	Встановлення паркану з профнастилу	18 000	8 000
5-й місяць	Укладання тротуарної плитки	12 400	6 400
Разом		30 400	14 400
		44 800	

Внутрішня реконструкція приміщення Козлівського будинку культури передбачає переобладнання системи опалювання, заміну підлоги, монтаж підвісної стелі, встановлення міжкімнатних дверей, упорядкування системи електромереж, проведення робіт по підвищенню рівня безпеки, декорування стін, впровадження енергозберігаючих заходів, облаштування інтер'єру (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Реалізація заходів внутрішньої реконструкції будинку культури смт. Козлів

Період виконання	Захід	Вартість	
		матеріалу, грн.	робіт, грн.
1	2	3	4
5-й місяць	Ремонт існуючих та монтаж нових систем теплопостачання, модернізація вузла теплоподачі. Встановлення сучасного модульного теплогенератора та лічильників.	273 500	
6-й місяць	Демонтаж дерев'яного покриття підлоги та встановлення нової	–	5 900
		36 000	36 000
6-й місяць	Встановлення підвісних стель: каркас з металевих профілів, облицювання плитами з гіпсокартону	30 000	16 000

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4
7-й місяць	Упорядкування системи електромереж, а також проведення робіт по підвищенню рівня безпеки, а саме: забезпечення сучасними засобами зв'язку, вогнегасіння, кондиціонування, оновлення обладнання та системи охоронно-пожежної сигналізації	60 000	
9-й місяць	Облаштування інтер'єру	25 000	7 000
8-й місяць	Штукатурка стін, ґрунтовка, фарбування	30 000	30 000
8-й місяць	Фарбування підлоги масляною фарбою	2 000	4 000
8-й місяць	Встановлення міжкімнатних дверей	10 000	1 200
9-й місяць	Впровадження енергозберігаючих заходів	800	200
Разом		467 300	100 300
		567 600	

Проведення заходів із внутрішньої реконструкції приміщень, переходу на електрозберігаюче освітлення і економії опалення шляхом встановлення регуляторів температури та мінімального використання теплоподачі у нічний час дозволить підвищити енерго- та теплоефективність. Проведення цих ремонтних робіт призведе до зменшення енерговитрат приблизно на 50% та покращить температурний режим приміщень.

Реалізація першого етапу даного проекту, а саме – проведення зовнішньої та внутрішньої реконструкції приміщення закладів культури, сприятиме збільшенню експлуатаційного терміну будівлі та дозволить значно знизити витрати енерго- та теплоресурсів, що дасть змогу економити бюджетні кошти. Другий етап здійснення проекту створення «Центру місцевої активності» передбачає розвиток матеріально-технічної бази, адже протягом останніх 20 років музичні інструменти та звукопідсилююча апаратура не поповнювались, колективи художньої самодіяльності не забезпечені сучасним сценічним вбранням, а книжковий фонд бібліотеки вже давно і морально, і фізично застарів. Сьогодні у бібліотеці смт. Козлів спостерігається перевищення обсягів вибуття бібліотечних екземплярів над їх надходженнями, а відсутність комп'ютерної техніки, приєднаної до мережі Інтернет, не забезпечує своїх користувачів сучасним доступом до інформації (табл. 3.4). Через відсутність сучасних технічних засобів у цьому закладі

культури працівники не повною мірою забезпечують рівень виконавської майстерності.

Таблиця 3.4 – Розвиток матеріально-технічної бази будинку культури смт. Козлів¹²

Придбання	Вартість, грн.
1. Музичних інструментів	30 000
2. Світло-технічного обладнання	20 000
3. Сценічних костюмів і взуття	15 000
4. Комп'ютерної техніки, приєднаної до мережі Інтернет та забезпечення систематичного поповнення бібліотечних фондів новими надходженнями	40 000
Разом	105 000

На сьогодні вартість проекту складає 920 900 гривень, з яких, як прогнозується, 431 790 грн. – фінансування з коштів ДФРР; 167 770 грн. – з обласного бюджету, 279 340 грн. – з місцевого бюджету та 42 000 грн. – кошти з інших джерел фінансування, які не заборонені чинним законодавством України (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Розподіл фінансування проекту «Центр місцевої активності»¹³

Етапи здійснення проекту	Фінансування, %			
	Кошти ДФРР	Обласний бюджет	Місцевий бюджет	Інші джерела фінансування
1-й етап проекту				
Зовнішня реконструкція	90	10	–	–
Прилегла територія	–	–	100	–
Внутрішня реконструкція	40	20	40	–
2-й етап проекту				
Матеріально-технічне забезпечення	–	30	30	40

¹² Джерело: складено автором на основі середньостатистичної вартості матеріалів та робіт майстрів станом на червень-липень 2018 року.

¹³ Джерело: складено автором.

Отже, із загальної вартості проекту фінансування із коштів ДФРР становить – 46,9%, з обласного бюджету – 18,2%, з місцевого бюджету – 30,3% та 4,6% – кошти з інших джерел фінансування, які не заборонені чинним законодавством України.

Реалізація запланованих у проекті етапів розвитку має економічний та соціальний аспект. Економічний аспект – реалізація даного проекту дозволить збільшити експлуатаційний термін будівлі; підвищити енергоефективність та покращити температурний режим; знизити витрати на електроенергію та теплозабезпечення, і як наслідок, зекономити значну частку коштів з місцевого бюджету. Соціальний аспект – здійснення проекту дозволить забезпечити достатній рівень комфортності для персоналу, відвідувачів закладу та сприятиме залученню молодих фахівців у сільську місцевість.

Головний соціально-економічний ефект від реалізації проекту виражається у підвищенні ролі культури у житті населення смт. Козлів, відповідно, у якості життя в цілому. Даний проект пропонується реалізувати у 2021–2025 роках. Зазначений термін реалізації проекту, на нашу думку, є достатнім для отримання відчутних результатів у розвитку сфери культури сільської місцевості, підвищивши якість та доступність безкоштовних послуг. Тепер, необхідно визначити інвестиції у даний проект по етапах здійснення (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Аналіз інвестицій у реконструкцію будинку культури за періодами¹⁴

Етапи здійснення проекту та види робіт	Загальна сума інвестицій, грн.	Орієнтовна тривалість ефективної експлуатації, років
1	2	3
1-етап проекту		
<i>Зовнішня реконструкція</i>		
Укріплення фундаменту	27 200	10
Реконструкція покрівлі даху	90 000	30

¹⁴ Джерело: складено автором.

Продовження таблиці 3.6

1	2	3
Заміна вікон	48 300	15
Заміна зовнішніх дверей	10 000	10
Утеплення стін будівлі	52 000	15
<i>Облаштування прилеглої території</i>		
Встановлення паркану з профнастилу	16 000	10
Укладання тротуарної плитки	4 800	15
<i>Внутрішня реконструкція</i>		
Ремонт існуючих та монтаж нових систем теплопостачання	273 500	25
Демонтаж дерев'яного покриття підлоги та встановлення нового	77 900	15
Встановлення підвісних стель: каркас з металевих профілів, облицювання плитами з гіпсокартону	46 000	15
Упорядкування системи електромереж, а також проведення робіт по підвищенню рівня безпеки	60 000	10
Штукатурка стін, ґрунтовка, фарбування	60 000	15
Фарбування підлоги масляною фарбою	6 000	5
Встановлення міжкімнатних дверей	11 200	7
Впровадження енергозберігаючих заходів	1 000	2
Облаштування інтер'єру	32 000	10
2-й етап проекту		
<i>Розвиток матеріально-технічної бази шляхом придбання</i>		
Музичних інструментів	30 000	15
Світло-технічного обладнання	20 000	15
Сценічних костюмів і взуття	15 000	5
Комп'ютерної техніки та бібліотечних фондів	40 000	5

Для прийняття ефективного рішення щодо державних інвестицій у реконструкцію закладів культури у сільській місцевості необхідно розрахувати експлуатаційну вартість (табл. 3.7).

Інвестиції даного проекту у розмірі щомісячного внеску можна розрахувати за формулою:

$$C_B = B_3 : N_{\text{років}} : 12, \quad (3.1)$$

де C_B – сума щомісячного внеску;

B_3 – загальна вартість капітального ремонту;

$N_{\text{років}}$ – кількість років до наступного ремонту;

12 – кількість місяців у році.

Таблиця 3.7 – Розрахунок експлуатаційної вартості проекту по роках¹⁵

Етапи здійснення проекту та види робіт	Розрахунок	
	на рік, грн.	на місяць, грн.
1	2	3
1-етап проекту		
<i>Зовнішня реконструкція</i>		
Укріплення фундаменту	2 720	226,6
Реконструкція покрівлі даху	3 000	250
Заміна вікон	3 220	268,3
Заміна зовнішніх дверей	1 000	83,3
Утеплення стін будівлі	3 467,6	288,8
<i>Облаштування прилеглої території</i>		
Встановлення паркану з профнастилу	1 600	133,3
Укладання тротуарної плитки	320	26,6
<i>Внутрішня реконструкція</i>		
Ремонт існуючих та монтаж нових систем теплопостачання	10 940	911,6
Демонтаж дерев'яного покриття підлоги та встановлення нового	5 193,3	432,7
Встановлення підвісних стель: каркас з металевих профілів, облицювання плитами з гіпсокартону	3 066,6	255,5

¹⁵ Джерело: складено автором.

Продовження таблиці 3.7

1	2	3
Упорядкування системи електромереж, а також проведення робіт по підвищенню рівня безпеки	6 000	500
Штукатурка стін, ґрунтовка, фарбування	4 000	333,3
Фарбування підлоги масляною фарбою	1 200	100
Встановлення міжкімнатних дверей	1 600	133,3
Впровадження енергозберігаючих заходів	500	41,6
Облаштування інтер'єру	3 200	266,6
2-й етап проекту		
<i>Розвиток матеріально-технічної бази шляхом придбання</i>		
Музичних інструментів	3 000	250
Світло-технічного обладнання	2 000	166,6
Сценічних костюмів і взуття	3 000	250
Комп'ютерної техніки та бібліотечних фондів	8 000	666,6

Від реалізації цього проекту очікується певний економічний ефект, котрий дозволить у майбутньому скоротити бюджетні витрати на утримання закладу культури смт. Козлів та забезпечити стабільний прибуток від платних форм культурної діяльності. Створення сприятливих умов та оновлення технічної бази дасть можливість розширити асортимент платних послуг: проведення платних вечорів відпочинку для молоді, концертно-розважальних програми, дитячих свят, виставок та інше. Відповідно всі надходження від оренди приміщення закладу культури необхідно спрямувати передусім на переведення фахівців галузі культури, які працюють на 0,25; 0,5 та 0,75 ставки посадового окладу, на неповний робочий день.

3.2 Розроблення проекту активізування підприємницької діяльності у Козлівській ОТГ через залучення грантових коштів

Активна підприємницька діяльність в громаді є запорукою формування стабільної матеріальної та фінансової основи її життєдіяльності. Підтримка малого та середнього бізнесу в Козлівській ОТГ – один із пріоритетних напрямків розвитку громади. Але карантинні заходи у зв'язку із поширенням COVID-19 стали справжньою загрозою економіці та розвитку підприємництва в громаді. Саме тому пропонуємо приділити особливу увагу розробленню грантового проекту підтримки підприємців в Козлівській ОТГ.

Назва проекту: «Стимулювання підприємництва в громаді – шлях до сталого розвитку сільських територій». Сферами реалізації проекту буде підтримка малого/середнього бізнесу та забезпечення робочих місць; формування сталих бізнес-моделей сільського підприємництва, залучення сільських громад для подолання наслідків COVID-19 та відновлення. Проектом буде покрита Тернопільська область. До процесу підготовки та подання проектного документу пропонуємо долучити таких партнерів:

- Департамент економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації;
- Козлівська селищна об'єднана територіальна громада;
- Громадська організація «Олімп».

Проект буде спрямований на вирішення проблеми самореалізації та зайнятості сільського населення України і розвитку сільських територій в умовах подолання наслідків впливу COVID-19 через стимулювання малого та середнього бізнесу в об'єднаних територіальних громадах, а також на формування сталих бізнес-моделей шляхом поєднання соціальної, економічної та екологічної складових розвитку сільських територій.

Розвиток сільських територій загалом є пріоритетом державних та регіональних програм розвитку. Так, згідно із Законом України «Про основні засади державної аграрної політики» [47] комплексний розвиток сільських територій є стратегічною метою державної політики в Україні.

Найважливішими складовими цього закону визначено: реалізацію програм стимулювання розвитку депресивних територій, сприяння збільшенню зайнятості сільського населення, сприяння підвищенню рівня доходів сільського населення. Крім цього, пропонується проект чітко відповідає Державній стратегії регіонального розвитку України на 2021 – 2027 рр. (Стратегічна ціль 1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах) [48].

Завдяки реалізації даного проекту буде створено та апробовано модель партнерського підходу до стимулювання економічного розвитку в сільській місцевості шляхом активізації підприємницького та лідерського потенціалу у жителів сільських громад Тернопільської області. Учасники проекту матимуть змогу генерувати власні бізнес-ідеї, формувати їх у вигляді якісного бізнес-плану, навчатися основам ведення сталого бізнесу та отримати матеріальну допомогу на відкриття власної справи. Адже розвиток малого бізнесу в селах – це перспективний крок, який сприяє відродженню населених пунктів, допомагає реалізувати потенційні можливості сільського населення, сприяє пришвидшенню соціальних реформ та збільшенню ресурсів села шляхом розвитку малого підприємництва, фермерства, кооперативів, різних форм трудової самоорганізації сільського населення.

Жителі сільської місцевості часто не можуть у повній мірі реалізувати свій підприємницький потенціал через нестачу знань, досвіду та фінансових ресурсів. Але, проживаючи усе життя в одній місцевості, вони добре розуміють потреби населення саме цього регіону, володіють різними ремеслами, вміють створювати якісний продукт та надавати необхідні послуги. Якщо виявити таких людей та допомогти їм у реалізації їхніх задумів, спрямувати у правильне русло їх зусилля і вміння, надати відповідні знання та долучити певний обсяг фінансових ресурсів, то результатом стане створення успішної підприємницької структури, розвиток перспективних галузей і окремих сільських територій.

Метою запропонованого проекту є: налагодити партнерський підхід для сталого розвитку сільських територій та подолання наслідків COVID-19 шляхом виявлення та підтримки ефективних бізнес-проектів, спрямованих на наступну діяльність в об'єднаній територіальній громаді та сільській місцевості, реалізації підприємницького потенціалу сільського населення, стимулювання й розвитку сталих бізнес-моделей підприємництва на селі шляхом поєднання соціальної, економічної та екологічної складових.

Виходячи із зазначеної мети, можемо сформулювати наступні завдання проекту:

1) Створити дієве партнерство влади, бізнесу та громадськості для розвитку сталих бізнес-моделей у сільській місцевості.

2) Виявити та підтримати активних підприємців сільської місцевості.

3) Розвинути мікропідприємництво на селі, стимулювати розвиток перспективних галузей та територій об'єднаних територіальних громад, заохотити селян до впровадження підходів сталого розвитку у господарську та підприємницьку діяльність.

4) Сприяти економічній самоорганізації мешканців громади та сільських мешканців, створити умови для мікро підприємництва та самозайнятості сільського населення.

5) Підтримати фермерів у створенні сімейних ферм, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

6) Запровадити прогресивні європейські та світові партнерські підходи до сталого розвитку сільських територій і подолання наслідків covid-19.

Проект пропонує створення моделі партнерського підходу, яка може бути легко реплікована у різних галузях в тому числі сільського господарства та на різних територіях. Особливо ця модель є цінною з огляду на те, що вона стимулює розвиток підприємництва у сільській місцевості, дозволяє сформулювати ефективну бізнес-модель за ланцюжком: відбір – навчання – фінансування – започаткування бізнесу. Це позитивно впливає на формування

фінансової та бізнесової спроможності територіальної громади, рівень зайнятості та доходів населення сіл.

Очікувані результати проекту:

1. Буде створено партнерство й успішну модель взаємодії влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій, яка може бути прикладом для масштабування і реплікації на сільських територіях будь-якого регіону України.

2. Буде забезпечено впровадження 4 бізнес-проектів, які будуть реалізовуватись на території Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади, через започаткування нового бізнесу або розширення вже існуючої діяльності.

3. Буде запроваджено принцип сталого розвитку у процес формування бізнес-проектів, які реалізують потенціал жителів сільської місцевості, сприяють розвитку сільських територій та формуванню сталих бізнес-моделей сільського підприємництва, а також є інструментом подолання наслідків COVID-19.

4. Досвід та модель проекту буде поширено серед інших зацікавлених сторін.

Перелік та короткий опис заходів запропонованого проекту представлено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Заходи, які реалізовуватиме проект (запропонована діяльність та робочий план)

Запланована діяльність	Графік					
	Місяць 1	Місяць 2	Місяць 3	Місяць 4	Місяць 5	Місяць 6
1	2	3	4	5	6	7
1.1 Установча зустріч проекту						
1.2 Відбір учасників проекту серед потенційних підприємців Козлівської селищної ОТГ						

Продовження таблиці 3.8

1	2	3	4	5	6	7
1.3 Розроблення навчального курсу по написанню ефективного бізнес-плану діяльності у сільській місцевості						
1.4 Проведення навчального семінару із учасниками щодо написання бізнес-плану						
1.5 Надання експертного супроводу та написання бізнес-планів						
1.6 Конкурсний відбір бізнес-планів учасників проекту						
1.7 Фінансування бізнес-проектів за результатами відбору						
1.8 Поширення успішного досвіду проекту (поширення інформації через Козлівську селищну ОТГ та Тернопільську ОДА на державні структури й органи місцевого самоврядування інших областей України; промоція фільму про успішний досвід проекту);						
1.9 Організація та проведення підсумкової зустрічі проекту						
1.10 Складання аналітичних та фінансових звітів за результатами виконання проекту						
1.11 Здійснення координаційного, бухгалтерського, банківського і транспортного супроводу проекту						

Інноваційність проекту полягає у створенні моделі спільної діяльності «Влада-бізнес-громадськість» заради розвитку малого і середнього підприємництва у сільській місцевості. Запропонований підхід має спрацювати, оскільки Громадська організація, регіональна та місцева влада виступають ініціаторами Проекту та стануть його імплементаторами. Бізнес та активні учасники у свою чергу матимуть фінансовий стимул для створення

нових підприємницьких ініціатив, розвитку їх у довгостроковій перспективі. Ланцюжок «навчання – фінансування – започаткування бізнесу» дозволить втілити в життя креативні ідеї та проекти жителів громади, а експертна підтримка на етапі бізнес-планування забезпечить формування якісного контенту бізнес-планів. Перелік основних ризиків проекту зведено у таблицю 3.9.

Таблиця 3.9 – Перелік основних ризиків проекту та заходів щодо їх пом'якшення

Ризик	Рівень ризику (високий / середній / низький)	Заходи щодо пом'якшення
Слабкий рівень підготовки бізнес-планів учасниками проектів	високий	Розроблення навчального курсу по написанню ефективного бізнес-плану підприємницької діяльності у сільській місцевості Проведення навчального семінару із учасниками щодо написання бізнес-плану Надання експертного супроводу для написання бізнес-плану
Недостатня кількість бізнес-планів поданих на конкурс	низький	Проведення промоційних заходів серед населення громади, у тому числі серед молоді, щодо можливості участі в конкурсі. Залучення до участі молоді через Молодіжну раду Козлівської селищної ОТГ.

Перелік функцій кожного із учасників проекту можна описати наступним чином:

– орган виконавчої влади, в особі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації, забезпечуватиме організаційно-методичний та інформаційний супровід реалізації проекту. Центр підтримки підприємництва, що діє при департаменті економічного розвитку і торгівлі, надаватиме методичний супровід учасників (представників бізнесу) проекту.

– Козлівська селищна об'єднана територіальна громада в особі Козлівської селищної ради – забезпечуватиме співфінансування проекту та співорганізацію проведення заходів в рамках проекту.

– Громадська організація – «Олімп» здійснюватиме формування конкурсної комісії (спільно з ОТГ), затвердження умов та проведення конкурсу, здійснює онлайн навчання для учасників з підготовки бізнес-планів, проводить моніторинг стану реалізації бізнес-проектів, поширення методології партнерства на інші території. Детальний бюджет проекту представлено у таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – Детальний бюджет проекту розвитку підприємництва у Козлівській селищній ОТГ, грн.

Загальна категорія витрат	Кількість одиниць	Вартість одиниці	Обсяг співфінансування від потенційного грантодавця	Обсяг співфінансування від Козлівської селищної ОТГ та Громадської організації	Загальна вартість
1	3	4	5	6	7
1. Персонал					
Керівник проекту (6 місяців x 10000 грн.)	6	10000	60000	0	60000
Бухгалтер проекту (6 місяців x 8000 грн.)	6	8000	48000	0	48000
Загалом за статтею 1			108000	0	108000

Продовження таблиці 3.10

1	3	4	5	6	7
2. Транспорт					
Транспортні витрати для потреб проекту: 1 поїздка Тернопіль-Козлів в обидва боки (12 разів x 500 грн.)	12	500	6000	0	6000
Загалом за статтею 2			6000	0	6000
3. Тренінги/ семінари/ тощо					
Установча зустріч проекту (он-лайн, платформа ZOOM) - 1 зустріч	1	0	0	0	0
Навчальний семінар із потенційними учасниками проекту за результатами проходження курсу по бізнес-плануванню (он-лайн, платформа ZOOM) - 1 семінар	1	0	0	0	0
Засідання конкурсної комісії для відбору переможців (15 осіб x 250 грн.)	15	250	3750	0	3750
Підсумкова зустріч для підведення підсумків проекту (он-лайн, платформа ZOOM) - 1 зустріч	1	0	0	0	0

Продовження таблиці 3.10

1	3	4	5	6	7
Загалом за статтею 3			3750	0	3750
4. Інші види витрат					
Виплата грантових коштів переможцям конкурсу					
Перше місце	1	200000		200000	200000
Друге місце	1	150000	150000		150000
Третє місце	1	100000		100000	100000
Четверте місце	1	50000	50000		50000
Розробка навчального курсу із бізнес-планування у сільській місцевості	1	8000	8000		8000
Загалом за статтею 4			208000	300000	508000
Внески разом			325750	300000	625750
Загальний бюджет проекту					625750

Отже, загальний бюджет проекту складатиме 625750 грн. При цьому частка потенційного донора (грантодавця) становитиме 52,1%, а частка Козлівської міської ОТГ та громадської організації «Олімп» – 47,9%.

Прямий соціальний та економічний ефект від проекту отримають фізичні особи-підприємці або юридичні особи, яким буде забезпечено кваліфіковану допомогу у формуванні та впровадженні в життя власного бізнес-плану, а також грантові кошти на створення чи розвиток власного бізнесу. Переможці проекту будуть обрані конкурсною комісією на основі представлення бізнес-планів проектів. У будь-якій об'єднаній територіальній громаді можна відтворити ті ж самі результати, адаптовані до конкретних територіальних особливостей її розвитку.

3.3 Впровадження посади менеджера з регіонального розвитку у структуру Козлівської селищної ради

Із метою впровадження передових концепцій розвитку органів місцевого самоврядування у рамках реформи децентралізації пропонуємо створити у Козлівській селищній раді посаду менеджера з регіонального розвитку. Місце цієї посади в організаційній структурі управління Козлівської селищної ради відображено на рис. 3.3.

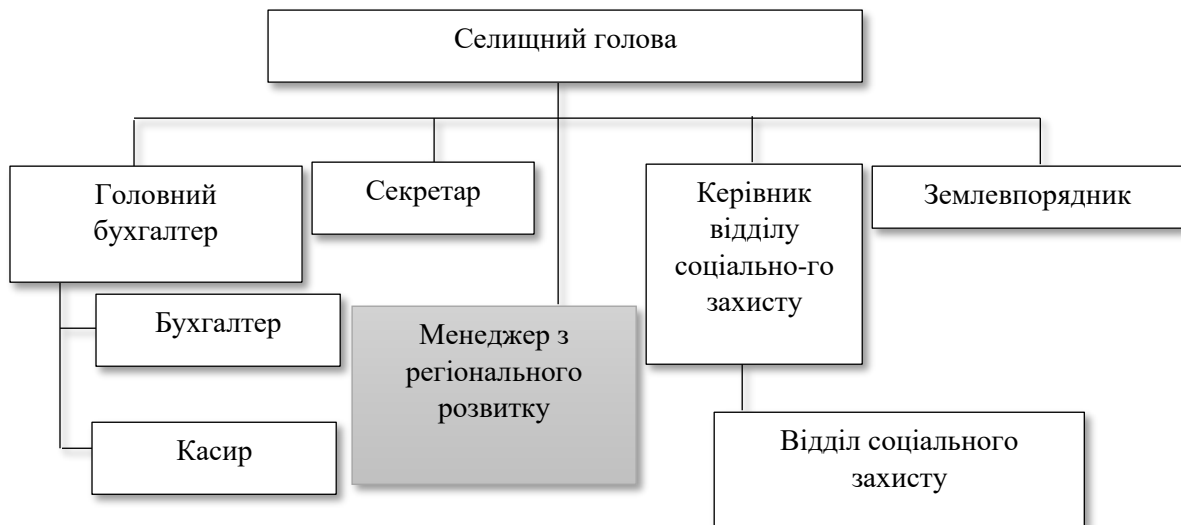

Рисунок 3.3 – Проектна організаційна структура управління Козлівської селищної ради

Посада «Менеджер з регіонального розвитку» відноситься до категорії «Керівники». Кваліфікаційні вимоги – повна вища освіта напряму підготовки «Менеджмент» (магістр, спеціаліст) без вимог до стажу роботи; або повна вища освіта (магістр, спеціаліст), стаж роботи за фахом – не менше 2 років та післядипломна освіта за напрямом «Менеджмент».

Менеджер з регіонального розвитку повинен знати та застосовувати та застосовувати у діяльності:

- чинне законодавство, нормативно-правові акти та інші керівні матеріали, що регламентують виробничо-господарську та фінансово-економічну діяльність регіону;
- головні фактори зовнішньоекономічної політики України та методи її реалізації;
- перспективи технічного та економічного розвитку регіону;
- порядок і методи розроблення та затвердження програм, перспективних та поточних планів виробництва і реалізації продукції;
- основи економіки та менеджменту;
- методи прогнозування і моделювання попиту, формування конкурентоспроможного асортименту продукції, визначення оптимальних обсягів збуту;
- організацію зовнішньоторговельної діяльності підприємств регіону;
- вітчизняні та світові досягнення науки й техніки у відповідних галузях виробництва та досвід передових підприємств;
- етику ділового спілкування та ведення переговорів;
- порядок та строки подання звітності;
- засоби обчислювальної техніки;
- організацію виробництва, праці та управління;
- основи трудового законодавства.

Менеджер з регіонального розвитку призначається на посаду та звільняється з посади наказом по Козлівській селищній раді і підпорядковується безпосередньо голові сільради.

Посадовими обов'язками менеджера з регіонального розвитку можуть бути наступні:

- розробляє стратегічні цілі з питань регіонального розвитку;
- на основі комплексного вивчення, проведення маркетингових досліджень та аналізу діяльності села та регіону забезпечує розроблення

проектів поточних і перспективних планів технічного та економічного розвитку;

- визначає оптимальну стратегію економічної діяльності села, обґрунтовує економічні розрахунки, та планові показники з урахуванням досягнень науки і техніки, організації виробництва та праці;

- проводить аналіз і розрахунок основних економічних показників діяльності села з використанням сучасних методик і обґрунтувань;

- сприяє проведенню наукових досліджень і експериментів, випробувань нової техніки і технології, а також роботи у сфері науково-технічної інформації, раціоналізації і винахідництва, розповсюдження передового виробничого досвіду;

- здійснює методичне керівництво і організацію роботи з упровадження, удосконалення та підвищення ролі економічних методів управління на рівні села;

- на основі даних статистичної звітності та бухгалтерського обліку з основних показників господарської діяльності підприємств села та регіону оцінює їх експортний потенціал, розраховує можливості зовнішньоекономічної діяльності;

- прогнозує потреби в матеріальних, фінансових та трудових ресурсах на рівні села та регіону;

- бере участь у роботі щодо вдосконалення організації виробництва, підвищення продуктивності праці та ефективності виробництва, обґрунтовує та пропонує шляхи економії всіх видів ресурсів;

- бере участь у маркетингових дослідженнях зовнішнього ринку з метою визначення потенційних споживачів та прогнозування попиту на продукцію;

- забезпечує складання встановленої звітності й підтримує необхідні зв'язки з підприємствами села та регіону, органами державної влади та місцевого самоврядування;

– знає, розуміє і застосовує діючі нормативні документи, що стосуються його діяльності, виконує вимоги нормативних актів про охорону праці та навколишнього середовища, дотримується норм, методів і прийомів безпечного виконання робіт.

Менеджер з регіонального розвитку має право вживати дії для запобігання та усунення випадків будь-яких порушень або невідповідностей, отримувати всі передбачені законодавством соціальні гарантії та вимагати сприяння у виконанні своїх посадових обов'язків і здійсненні прав. Працівник на цій посаді також має право вимагати створення організаційно-технічних умов, необхідних для виконання посадових обов'язків та надання необхідного обладнання та інвентарю; знайомитися з проектами документів, що стосуються його діяльності; запитувати і отримувати документи, матеріали та інформацію, необхідні для виконання своїх посадових обов'язків і розпоряджень керівництва; підвищувати свою професійну кваліфікацію; має право повідомляти про виявлені в процесі своєї діяльності порушення і невідповідності і вносити пропозиції щодо їх усунення.

Менеджер з регіонального розвитку несе відповідальність за невиконання або несвоєчасне виконання покладених на нього посадовою інструкцією обов'язків та (або) невикористання наданих прав; за недотримання правил внутрішнього трудового розпорядку, охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежного захисту; за розголошення інформації про діяльність сільської ради, що відноситься до комерційної таємниці; за невиконання або неналежне виконання вимог внутрішніх нормативних документів публічної установи та законних розпоряджень керівництва; за правопорушення, скоєні в процесі своєї діяльності, в межах, встановлених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством; за завдання матеріального збитку сільській раді в межах, встановлених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством; за неправомірне використання наданих службових повноважень, а також використання їх в особистих цілях.

Первинні витрати на створення посади менеджера з регіонального розвитку і витрати на підтримку діяльності менеджера з регіонального розвитку протягом 2021 року приведено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 – Розрахунок бюджету витрат на впровадження посади менеджера з регіонального розвитку

№ з/п	Вид витрат	Сума, тис. грн.
1	Ремонт приміщення	6,7
2	Придбання офісних меблів	13,4
3	Придбання обчислювальної й офісної техніки	24,7
4	Встановлення засобів зв'язку	4,8
5	Непередбачувані витрати	2,4
Всього:		52

Отже, загальна сума початкових витрат на створення посади менеджера з регіонального розвитку складає 52 тис. грн.

Результати проведених досліджень дозволяють зробити висновок, що найбільшу питому вагу в обсязі річних витрат займають витрати на оплату праці (табл. 3.12).

Таблиця 3.12 – Розрахунок річних витрат на функціонування посади менеджера з регіонального розвитку Козлівської селищної ради

№ з/п	Елементи витрат	Сума, тис. грн.
1	Електроенергія	2,4
2	Витрати на оплату праці	96,0
3	Відрахування на соціальні заходи	21,1
4	Амортизація обладнання	1,3
5	Інші витрати	4,1
Всього витрат		124,9

Ефектом створення посади менеджера з регіонального розвитку буде підвищення ефективності діяльності Козлівської громади шляхом розроблення ефективних проектів та залучення коштів Державного фонду

регіонального розвитку та потенційних грантодавців – міжнародних донорських організацій.

Отже, у третьому розділі представленої дипломної магістерської роботи розроблено проектні пропозиції щодо удосконалення діяльності Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади. Із метою підвищення ефективності проектної діяльності Козлівської селищної ОТГ та активізації культурної діяльності села у роботі запропоновано до впровадження проект реконструкції Козлівського селищного клубу як перший крок до створення «Центру місцевої активності». Очікувані результати проекту: підвищення рівня культурно-естетичного виховання дітей та молоді, створення належних умов для проведення культурно-масової роботи, ведення просвітницьких заходів, популяризації здорового способу життя, розширення сфери діяльності закладу, удосконалення механізму залучення громадськості до вирішення проблем селища, зменшення рівня міграції молоді з села до міста та зниження рівня злочинності.

Також для активізування підприємницької діяльності пропонуємо проект розвитку сільського підприємництва на засадах залучення грантових коштів. Завдяки реалізації даного проекту буде створено та апробовано модель партнерського підходу до стимулювання економічного розвитку в сільській місцевості шляхом активізації підприємницького та лідерського потенціалу у жителів Козлівської селищної ОТГ. Учасники проекту матимуть змогу генерувати власні бізнес-ідеї, формувати їх у вигляді якісного бізнес-плану, навчатися основам ведення сталого бізнесу та отримати матеріальну допомогу на відкриття власної справи.

З ціллю впровадження передових концепцій розвитку органів місцевого самоврядування у рамках реформи децентралізації пропонуємо створити у Козлівській селищній раді посаду менеджера з регіонального розвитку. Ефектом створення посади менеджера з регіонального розвитку буде залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації якісних проектів розвитку громади.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Організація діяльності з охорони праці у Козлівській селищній раді

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» у Козлівській селищній раді затверджено такі інструкції з охорони праці для працівників досліджуваної установи:

- інструкція №1 вступного інструктажу з питань охорони праці для працівників Козлівської селищної ради;
- інструкція №2 про заходи пожежної безпеки в службових приміщеннях Козлівської селищної ради;
- інструкція №3 по наданню першої долікарської медичної допомоги;
- інструкція №4 з охорони праці при користуванні електропобутовими приладами в Козлівській селищній раді;
- інструкція №5 з охорони праці під час робіт на персональному комп'ютері;
- інструкція №6 з охорони праці під час робіт на копіювальних апаратах;
- інструкція №7 з охорони праці для водія легкового автомобіля.

Козлівська селищна рада розташована у двоповерховій споруді, обладнаній відповідними інженерними мережами та технічним устаткуванням для забезпечення належних санітарно-побутових умов працюючим.

Відповідно до «Правил внутрішнього трудового розпорядку для працівників Козлівської селищної ради кожен працівник зобов'язаний:

- берегти державну та комунальну власність;
- повністю виконувати вимоги охорони праці, пожежної безпеки, передбачені відповідними правилами, інструкціями, наказами, розпорядженнями;

- тримати в порядку і чистоті своє робоче місце, не порушувати санітарні правила у службових та загальних приміщеннях;
- утримуватись від дій, які заважають іншим працівникам виконувати свої обов'язки;
- додержуватись дисципліни праці і виконувати правила внутрішнього розпорядку;
- знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці;
- додержуватись зобов'язань щодо охорони праці, передбачених правилами внутрішнього трудового розпорядку установи;
- співробітничати з адміністрацією у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці, особисто вживати посильних заходів щодо усунення будь-якої ситуації, яка створює загрозу його здоров'ю чи життю або здоров'ю людей, які його оточують, повідомляти про небезпеку безпосередньо керівника або іншу посадову особу.

Працівник має право відмовитись від дорученої роботи, якщо створилась виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я. Реалізацію конституційного права працівників на охорону життя і здоров'я у процесі трудової діяльності визначає Закон України «Про охорону праці». Дія Закону поширюється на всіх юридичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих. Законодавство про охорону праці складається із Закону України «Про охорону праці», Кодексу законів про працю України, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

У селищній раді за погодженням з профспілковим комітетом для працівників встановлений п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними. Робочий день розпочинається о 8 ранку і закінчується о 17¹⁵. За бажанням працівника, який працює у святковий або вихідний день, йому може бути наданий інший день відпочинку.

Усі працівники при прийнятті на роботу і в процесі роботи проходять навчання, інструктаж з питань охорони праці, надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, про правильні дії при виникненні аварій. Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці, забороняється.

Небезпечними факторами є відкриті електричні розетки, переносні електричні подовжувачі з відкритими розетками, організаційно-технічне обладнання з електричними приводами (електричні друкарські машинки, комп'ютери, ксерокопіювальна техніка), побутові електрообігрівачі, електроплити, електрочайники, електрокип'ятильники, мікрохвильові печі.

У всіх приміщеннях біля електророзеток повинні бути зроблені трафаретні яскраві надписи, що вказують на величину напруги. Мокрими руками вмикати та вимикати з електромережі електроприлади не можна. Перед користуванням електроприладами необхідно візуально перевірити цілісність електропроводів (кабелів), електровилок.

Електроприладами з пошкодженими електропроводами (кабелями) або електровилками користуватись забороняється. Комп'ютери повинні бути обладнані захисними екранами і вмикатись в розетки з клемою заземлення.

В екстремальних ситуаціях (стихійне лихо, пожежа та інше), відключивши від електромережі електроприлади, працівникам необхідно залишити приміщення й евакуюватись відповідно до планів-схем евакуації, розміщених на першому поверсі будівлі.

Система побутової внутрішньої каналізації санітарно-побутових приміщень повинна підтримуватись у нормальному технічному стані, щоб не допустити утворення осередків антисанітарії. Під час користування санітарно-побутовими приладами не допускати їх закупорювання.

Виходячи з того, що поверхні сідців міжповерхових сходин у зволоженому стані являють собою небезпеку травм при падінні, повинна бути особлива увага та обережність з боку працівників під час вологого прибирання сідців і змочених підосв взуття від дощу та снігопаду. При постійному

щоденному багатогодинному користуванні комп'ютерами виникає так званий "зоровий синдром" від кінескопів моніторів. Для усунення цього негативного явища необхідно обладнати монітори, відповідно до технічних параметрів, захисними екранами.

Забороняється користуватися електроприладами з пошкодженою ізоляцією електропроводів(кабелів), а також підключати електроприлади мокрими руками.

Для забезпечення пожежної безпеки необхідно суворо виконувати і постійно дотримуватись норм і правил пожежної безпеки.

У приміщеннях забороняється:

1. Користуватись електронагрівачами з відкритими елементами для цілей опалення, приготування їжі тощо.

2. Палити й застосовувати відкритий вогонь у службових та інших приміщеннях. Виконання вогнебезпечних робіт здійснювати тільки з дозволу адміністрації.

3. Користуватись пошкодженими розетками та подовжувачами, вимикачами й іншими електроприладами.

4. Обертати електролампи і світильники папером, тканиною та іншими легкозаймистими матеріалами, експлуатувати їх зі знятими ковпаками.

5. Залишати без догляду, при виході із приміщення увімкненими в електромережу нагрівальні прилади, радіоприймачі тощо.

У разі виникнення пожежі (ознак горіння) кожний працівник зобов'язаний терміново подзвонити за телефоном 101. Якщо можливо, вжити заходи до евакуації людей, гасіння пожежі наявними засобами пожежогасіння та збереження матеріальних цінностей.

4.2 Страхування техногенних ризиків у разі виникнення надзвичайних ситуацій на виробництві

На території об'єднаних територіальних громад (ОТГ) можуть бути підприємства, які експлуатують небезпечні об'єкти. Наслідки аварій на таких об'єктах підлягають обов'язковому страхуванню. Таке страхування є основним джерелом компенсації шкоди, завданої життю і здоров'ю, майну і природному середовищу в результаті аварій під час експлуатації небезпечних виробничих об'єктів.

Цілісна система страхування в Україні, передбачає формування спеціально зарезервованих ресурсів у вигляді матеріальних і грошових засобів, за рахунок яких відшкодуватимуть втрати. Призначені для цієї мети резерви мають стати сукупним страховим фондом техногенного страхування.

Серед джерел поповнення сукупного страхового фонду від техногенних збитків можуть бути:

- 1) засоби державного бюджету;
- 2) засоби регіональних і місцевих бюджетів;
- 3) засоби державних позабюджетних екологічних фондів;
- 4) засоби резервів, які створюють суб'єкти господарювання самостійно через самострахування;
- 5) засоби тих, що беруть участь в товариствах взаємного страхування суб'єктів господарювання;
- 6) страхові внески громадян і суб'єктів господарської діяльності в страхові компанії.

Також джерелами поповнення сукупного страхового фонду від техногенних збитків можуть стати:

- 1) цільові засоби держбюджету або бюджетів суб'єктів України;
- 2) ресурси спеціально створюваних екологічних або інших фондів, спрямованих на реалізацію екологічної політики;
- 3) ресурси фондів або резервів, що створюються суб'єктами господарювання, на основі самострахування;

4) резерви страхових компаній у частині, сформованій для страхування екологічних ризиків.

Як джерела поповнення сукупного страхового фонду від техногенних збитків для забезпечення інтересів суб'єктів підприємницької діяльності доцільно було б використовувати:

1) засоби самостійно сформованих за допомогою самострахування резервів;

2) резерви, сформовані за участю природокористувачів у товариствах взаємного страхування;

3) резерви страхових компаній в частині, сформованій за рахунок страхових внесків природокористувачів;

4) засоби державного або регіональних бюджетів, зарезервовані для ліквідації надзвичайних ситуацій або засоби державного фонду на випадок недостатності вищеперелічених резервів.

Серед джерел поповнення сукупного страхового фонду від техногенних збитків для забезпечення інтересів громадян України екології можуть бути:

1) засоби державного або регіональних бюджетів, зарезервовані для ліквідації надзвичайних ситуацій;

2) резерви страхових компаній в частині, сформованій за рахунок страхових внесків громадян.

Така цілісна система ефективного страхового захисту інтересів держави, фізичних і юридичних осіб від техногенних ризиків сприятиме розширенню ринку страхових послуг у сфері природокористування і охорони навколишнього природного середовища.

Страхова компанія як суб'єкт підприємницької діяльності повинна забезпечити собі страховий захист у формі страхового фонду. Страховий фонд страховика утворюють фінансові ресурси. Основою формування страхового фонду є ціна страхової послуги – страховий тариф, обчислений із урахуванням оцінки ймовірності настання страхового випадку.

Важливою умовою при техногенному страхуванні є обґрунтованість вибору такого рівня цін, за якого страхові компанії будуть прибутковими і їх кількість на ринку страхування зростатиме та страхувальники отримають страхові виплати, встановлені обґрунтованим методом.

Передовсім необхідно з'ясувати, від яких факторів залежить ступінь техногенного ризику. Ступінь техногенного ризику залежить від таких показників:

1. Кількість людей, які загинули внаслідок техногенних збитків.
2. Кількість дітей до 10 років і вагітних жінок, які постраждали внаслідок техногенного виклику.
3. Кількість людей, які втратили працездатність на коротко- і довгостроковий термін.
4. Загальна кількість людей, яким було завдано техногенних збитків.
5. Вартість матеріальних цінностей, споруд, будівель, що були пошкоджені або зруйновані внаслідок техногенного виклику.
6. Загальна площа, на якій завдано техногенні збитки.
7. Тривалість часу, необхідного для усунення загрози життю і здоров'ю людей, тваринному і рослинному світу.
8. Ураження прилеглих територій.
9. Вплив небезпечної ситуації на стан природного середовища у майбутньому.
10. Вплив людини на виклик – від одного (якщо вплив мінімальний) до 10 (якщо вплив максимальний).

Максимальна кількість балів, яку можна отримати, підсумувавши всі вищенаведені чинники, дорівнює 100 балів, які ми використовуватимемо у вигляді відсотків від застрахованої суми. Запропонований метод є шкальним, оскільки на основі заданої шкали визначаємо ступінь техногенного ризику залежно від вищенаведених характеристик. Здебільшого розмір страхової суми розраховують за допомогою експертного методу, проте він є доволі суб'єктивним. Використовуючи запропонований шкальний метод, можна

чітко і зрозуміло для страхувальника і страховика визначити розмір страхової виплати. Це дасть змогу підвищити довіру та імідж страхових фірм, у зв'язку з чим збільшиться кількість тих, хто хоче застрахуватись від техногенних збитків, оскільки цей вид страхування є добровільним.

Оцінюючи перспективи розвитку техногенного страхування, можна зауважити, що загалом страхування є однією з тих галузей економіки у якій за останні роки спостерігається зростання основних показників.

Істотним є приріст страхових резервів та кількості чинних договорів. Позитивною тенденцією є також зростання кількості наданих страхових послуг в Україні. Темпи збільшення страхових платежів продовжують випереджати темпи росту страхових виплат, намітилася тенденція значного збільшення сплачених статутних фондів, що свідчить про привабливість для інвестування страхового ринку як сфери, що динамічно розвивається, а також високої відповідальності страховиків за виконання зобов'язань перед страхувальниками.

Як свідчать дані Держкомстату України, страхування – мало не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. З урахуванням офіційного рівня інфляції обсяги ринку страхових послуг зросли цілком реально. Проте питома вага страхових платежів у всьому ВВП ще невелика (близько 1%). Зазначимо, що техногенне страхування охоплює усі категорії страхових виплат: добровільне майнове страхування, обов'язкове страхування, добровільне страхування відповідальності, добровільне особисте страхування та страхування життя.

Однак сьогодні техногенне страхування характеризується низькими темпами розвитку, оскільки страхові платежі за обов'язковими видами страхування, що належать до техногенних видів страхування, переважно становлять менше від одного відсотка від загальної суми страхових платежів, отриманих страховими організаціями.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, у представленій кваліфікаційній роботі магістра розроблено шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування, на прикладі Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади.

У першому розділі досліджено теоретичні засади матеріальної та фінансової основи діяльності органів місцевого самоврядування, виокремлено особливості фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в контексті децентралізації, визначено основні індикатори формування матеріально-фінансової бази органів місцевого самоврядування.

Другий розділ роботи присвячено аналізу матеріальної та фінансової основи діяльності Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади. Результати проведеного аналізу дозволяють стверджувати, що це є спроможна та добре організована громада, із сформованими й функціональними органами місцевого самоврядування, у достатній мірі забезпечена фінансовими та матеріальними ресурсами. Проблемними моментами розвитку громади є велика кількість комунальних та державних об'єктів, що потребують капітального ремонту, низька зайнятість населення та досить невисокий рівень середньої заробітної плати мешканців, порівняно мала кількість великих підприємств. Тому у третьому розділі роботи доцільно розробити низку проектних пропозицій, спрямованих на зміцнення фінансової та матеріальної бази функціонування Козлівської ОТГ.

У третьому розділі представленої дипломної магістерської роботи розроблено проектні пропозиції щодо удосконалення діяльності Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади. Із метою підвищення ефективності проектної діяльності Козлівської селищної ОТГ та активізації культурної діяльності села у роботі запропоновано до впровадження проект реконструкції Козлівського селищного клубу як перший крок до створення «Центру місцевої активності».

Також для активізування підприємницької діяльності пропонуємо проект розвитку сільського підприємництва на засадах залучення грантових коштів. Завдяки реалізації даного проекту буде створено та апробовано модель партнерського підходу до стимулювання економічного розвитку в сільській місцевості шляхом активізації підприємницького та лідерського потенціалу у жителів Козлівської селищної ОТГ. Учасники проекту матимуть змогу генерувати власні бізнес-ідеї, формувати їх у вигляді якісного бізнес-плану, навчатися основам ведення сталого бізнесу та отримати матеріальну допомогу на відкриття власної справи.

З ціллю впровадження передових концепцій розвитку органів місцевого самоврядування у рамках реформи децентралізації пропонуємо створити у Козлівській селищній раді посаду менеджера з регіонального розвитку. Ефектом створення посади менеджера з регіонального розвитку буде залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації якісних проектів розвитку громади.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Європейська хартія «Про місцеве самоврядування» [Текст]: Прийнята в Страсбурзі 15 жовтня 1985 р. // Місцеве самоврядування. – 1997. – №1-2. – С. 90-94.
2. Місцеве самоврядування // Вікіпедія. Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Місцеве_самоврядування.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254л/96-ВР. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show.
4. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: підручник / за редакцією О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2016. – 677 с.
5. Юрій С. І. Фінанси: Підручник / Юрій С. І. та ін.; За заг. ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2018. – 611 с.
6. Русін В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення місцевого самоврядування // В. Русін / Світ фінансів. – 2019. - №4(21). – С. 83-89.
7. Романенко О. Фінанси: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 312 с.
8. Стефанюк І.Б. Удосконалення механізму фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування // І.Б. Стефанюк / Фінанси України. – 2013, – №2, – С. 71-82.
9. Кириленко О.П. Теоретичні та практичні аспекти фінансового механізму забезпечення органів місцевого самоврядування в Україні О.П. Кириленко / Світ фінансів. – 2019. – Випуск 1. – С. 17-28.
10. Науменко А.М. Сутність та необхідність децентралізації в процесі реформування економіки України // А.М. Науменко / Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2017. – №3, – С. 157-160.
11. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» / Відомості Верховної Ради. – 2015. – №13. – С. 91.

12. Міжнародні програми, проекти і гранти: інформація з офіційного сайту Тернопільської обласної ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.te-rada.org/?id=306>.

13. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. — К. : Москаленко О. М., 2012. — 212 с.

14. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / [В. І. Антипов та ін. ; заг. ред., передмова Ф. О. Ярошенка]. — К. : Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. — 592 с.

15. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання за 2019 рік [Електронний ресурс] / Ін-т бюджету та соціально-економічних досліджень. — Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/news/429/130434/>.

16. ВВП України перевищить докризовий рівень до 2019 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://banker.ua/bank_news/govregulations/2015/03/12/1180472847/vvp-ukrainy-prevysit-dokrizisnyjuroven-k-2019-godu/

17. Місцеві бюджети: дані за I квартал 2020 року [Електронний ресурс] / Децентралізація дає можливості. — Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/12481>.

18. Ковальова В. Реформа місцевого самоврядування: замість держадміністрацій створять виконкоми обласних і районних рад [Електронний ресурс] / В. Ковальова // Урядовий кур'єр. — 27 березня 2014 р. — Режим доступу : <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/reforma-miscevogo-samovryaduvannya-zamist-derzhadm>.

19. Кудельський В. Зміцнення матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування // Вісник Хмельницького національного університету. — 2015. — №3, Т. 3. — С. 125 – 130.

20. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.

21. Ворона П. В. Особливості розвитку місцевого самоврядування в період світової глобалізації [Електронний ресурс] / П. В. Ворона // Державне будівництво. – 2011. – № 2. – Режим доступу : www.kbuara.kharkov.ua.

22. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н.В. Проць // Фінансовий простір. – 2015. – № 1. – С. 221–227.

23. Трачук П. А. Державне будівництво та місцеве самоврядування : навч. посіб. / П. А Трачук. – Чернівці : Наша книга, 2007. – 280 с.

24. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. О. Сунцова. – К., 2008. – С. 180.

25. Сеньків Т. В. Самостійність місцевих бюджетів: стан, проблеми та шляхи зміцнення / Т. В. Сеньків // Економічний форум. – 2012. – № 1. – С. 8.

26. Ткачук І. Г. Економічна самостійність регіону : моногр. / І. Г. Ткачук – К. : Наук. думка, 2008. – 238 с.

27. Фінанси. Курс для фінансистів : [навч. посіб.] / за ред. В. Оспіщева. – К. : Знання, 2008. – 567 с.

28. Буряченко А. Функціональна децентралізація та вдосконалення системи бюджетних відносин / А. Буряченко // Фінанси України. – 2019. – № 2. – С. 19–29.

29. Mały Rocznik Statystyczny Polski 2015 / Główny Urząd Statystyczny. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rocznikistatystyczne/roczniki-statystyczne/malyrocznik-statystyczny-polski-2020,1,16.html>.

30. Пріоритети реформування та напрями перспективного розвитку міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації в Україні. – К. : НІСД, 2019. – 80 с.

31. Буряченко А. Бюджетний федералізм як принцип побудови фінансів місцевого самоврядування в розвинутих країнах / А. Буряченко // Вчені записки. – 2019. – Вип. 11. – С. 83–89.

32. Яфінович О. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини: досвід європейських країн та проблеми України / О. Яфінович // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – № 2 (167). – С. 92–100.

33. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [В. Зубенко, І. Самчинська, А. Рудик та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2017. – 92 с.

34. Бондарук Т. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні / Т. Бондарук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 56–66.

35. Біла Л. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського союзу та України / Л. Біла // Збірник наукових праць Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського «Глобальні та національні проблеми економіки». – 2015. – Вип. 6. – С. 656–661.

36. Світовий досвід оподаткування (досвід розвитку та модернізації податкових служб країн світу) // Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid>.

37. Стефанчук Р. Зарубіжний досвід формування та функціонування місцевих бюджетів / Р. Стефанчук, О. Музика-Стефанчук // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2010. – № 1. – С. 132–138.

38. Тулай О. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику / О. Тулай

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/knp/121/knp121_93-97.pdf.

39. Козлівська селищна об'єднана територіальна громада: Інформація з офіційного сайту проекту «Децентралізація дає можливості» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/gromada/786/contacts>.

40. Аналітичний звіт «Соціально-економічний аналіз Козлівської селищної об'єднаної територіальної громади». – Козлівська ОТГ, 2020. – 35 с.

41. Історична довідка: Інформація з офіційного сайту Козлівської ОТГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kozlivska-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-08-51-34-01-08-2016/>

42. Статут Козлівської ОТГ: Інформація з офіційного сайту Козлівської ОТГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kozlivska-gromada.gov.ua/statut-gromadi-10-39-13-25-11-2016/>

43. Працівники Козлівської територіальної громади: Інформація з офіційного сайту Козлівської ОТГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kozlivska-gromada.gov.ua/pracivniki-gromadi-08-55-48-01-08-2016/>

44. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, с.170.

45. Тернопільська область: схема планування території. – Тернопільська обласна рада, 2017. – 118 с.

46. Як відбувається розподіл коштів Державного фонду регіонального розвитку: дослідження Громадської організації «Опора». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.oporaua.org/news/parliament/subventisii/19519-iak-vidbuvaietsia-rozpodil-koshtiv-derzhavnogo-fondu-regionalnogo-rozvitku-doslidzhennia-opori>

47. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики» // *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 1, с.17.*

48. Державна стратегія регіонального розвитку України на 2021 – 2027 роки // Урядовий портал. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>.